

Årbog 2019

43. årgang

Årbog 2019 udgivet af Gladsaxe Lokalhistoriske Forening

Forsiden

Det internationale samarbejde har sædvanligvis haft bred opbakning i byrådet. Op til afstemningen om tilslutning til EF skiltes vandene. Ja-tilhængerne i 'Gladsaxe siger JA til Europa' havde egen plakater og et lille vogntog af VW-rugbrød til at fremføre budskabet. (Foto: Gladsaxebilleder).

Foreningens logo inspireret af lerkarret fra Højgårdsfundet

Da Slangerupbanen blev anlagt, fandt man i 1905 (mellem nuværende Helmsvej og Højgårdsvænge) en grav fra jernalderen, der bl.a. indeholdt skeletdele og et lerkar fra yngre romersk jernalder - også kaldet folkevandringstiden (år 200-400). Lerkarret, som formodentlig var til rejseproviant på vejen til det hinsidige, benytter vi i dag i bomærket for Gladsaxe Lokalhistoriske Forening. Design: Camilla Møller, Oscar Memborg og Sarah Vielwerth, Medieskolen Lyngby.

Redaktion: Jens Mortensen (Grafisk tilrettelæggelse)
Flemming Bruun

Fotos og illustrationer: Gladsaxebilleder/Gladsaxe Byarkiv, Lokalhistorisk afdeling, Gladsaxe Bladet, Søborgmagle Kirke, Eva Molin, Flemming Bruun m.fl.

Grafisk Produktion: Printdivision

ISSN 1903-0916

Indhold

Forord	5
Venskaber på tværs - internationalt samarbejde i Gladsaxe	7
Af: Eva Molin	
Søborgmagle-kvarteret gennem 100 år	41
Af: Svend Breum Petersen	
Søborgmagle Kirke - en selvbyggerkirke	60
Af: Frank Valter Fischer	
Klokkerne i Gladsaxe Kirke.....	65
Af: Flemming Bruun	
Foreningens publikationer.....	74

Forord

Siden den første årbog udkom i 1968 har foreningen udgivet mange årbøger, så den du læser i nu er nummer 43 i rækken. Igen har redaktionen forsøgt at lave den så afvekslende som muligt så der er læsestof for de fleste medlemmer. I år er der blevet plads til fire fortællinger, som jeg håber vil falde i din smag.

Gladsaxe Internationale Venskabsforening har i 2019 50 års jubilæum. I den anledning har Eva Molin skrevet en artikel, som fortæller foreningens historie og ikke mindst om kommunens mange venskabsbyer. En spændende del af Gladsaxes foreningsliv bliver fortalt.

I foråret afholdt vi sammen med Gladsaxe Kirke to foredrag, hvor det ene var om klokkerne i Gladsaxe Kirke, da den yngste klokke i 2018 havde 250 års fødselsdag. I samarbejde med foredragsholderen Erik Kure har Flemming Bruun lavet en artikel på baggrund af foredraget.

Søborgmagle Grundejerforening havde i 2017 100 års jubilæum. Svend Breum Petersen, der selv bor i området, fortalte i den anledning lidt om kvarterets historie. Fortællingen er nu omredigeret og kan læses på tryk her i årbogen.

I samme kvarter ligger Søborgmagle Kirke. Svær at få øje på, da den ligger mellem husblokkene. Denne kirke fejrede 50 årsjubilæum. Den er en selvbyggerkirke, hvor lokale borgere frivilligt stod for opførelsen. Sognepræst Frank Valter Fischer skriver historien og har fundet herlige billeder fra opførelsen.

Bagerst i bogen kan du læse om de mange publikationer, som foreningen har udgivet gennem årene. Lige fra årbøger over DVD-udgivelser til bøger med specielle emner, f.eks. 'Da vi var Bønder' og jubilæumsbøger. De henvender sig især til de medlemmer, som ønsker at vide mere om det sted, hvor de bor.

En stor tak skal sendes til Gladsaxe Kommune. Uden støtte herfra ville det ikke være muligt at udgive årbogen. Der skal også lyde en stor tak til bidragsyderne, der igen i år har sendt artikler til årbogen. Årbogen ville heller ikke udkomme, hvis ikke Jens Mortensen og Flemming Bruun havde brugt mange af deres fritimer med at renskrive, redigere, layoute og læse korrektur på den. Stor tak til alle for indsatsen.

I ønskes alle en god læsning.

Arne Fogt
Formand

**Narsaq,
Grønland**

Pirkkala, Finland

Ski, Norge

Haabersti, Estland

**Solna,
Sverige**

Gldsaxe

Taito, Japan

**Paisley,
Skotland**

**Sutton,
England**

Neubrandenburg, Tyskland

Koszalin, Polen

Charlottenburg-Wilmersdorf, Tyskland

Minden, Tyskland

Gagny, Frankrig

Veszprém, Ungarn

Østrig, Klagenfurt

Split, Kroatien

Tidligere venskabsbyer:

Apeldoorn, Holland (1968-1992/2008-2016)

Biel-Bienne, Schweiz (1966-1985)

Blankenese, Tyskland (1962 – 2009)

*Globen med ven-
skabsbyerne sidder
på rådhuset lige tv.
for hovedindgangen.
(Foto: Eva Molin)*

Venskaber på tværs - internationalt samarbejde i Gladsaxe

Det startede med en krig eller to, måske endda i virkeligheden tre. Først fik vi to verdenskrige, siden den kolde krig. Foreningen Norden og senere Gladsaxe Internationale Venskabsforening (GIV) har arbejdet for mellemfolkelig forståelse. Gladsaxe Kommune har involveret sig i arbejdet ved at indgå en række venskabsbysamarbejder. I år fejrer GIV 50 års jubilæum.

Af: Eva Molin, Gladsaxe Byarkiv

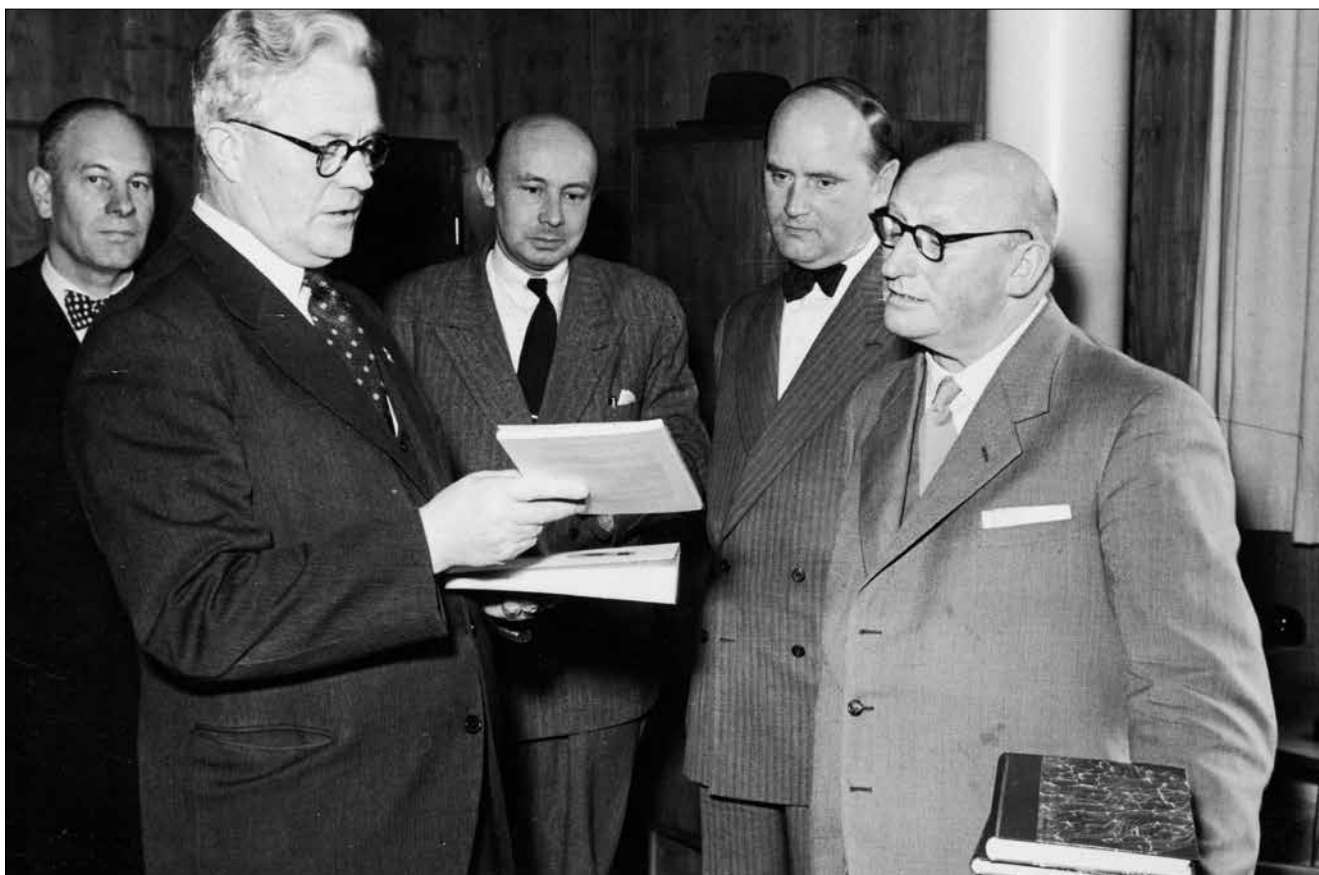
Efter 1. verdenskrig gik Danmark, Norge og Sverige i 1919 sammen om at oprette Foreningen Norden. Foreningen blev siden udvidet til at omfatte Finland, Island, Grønland, Åland og Færøerne, og i Gladsaxe fik vi en lokalafdeling i 1949. Foreningen Norden tog initiativ til Gladsaxes første to venskabsbyer. Foreningen kaldte det for "nordiske trekantvenskaber", og det var typisk tre ensartede byer, en fra hvert land, der indgik venskabsbysaftaler.

Foreningen Norden foreslog Gladsaxe Sogneråd, at vi fik Solna, som er en forstadskommune til Stockholm, og Ski, der ligger 24 km fra Oslo, som venskabsbyer. Aftalen med Solna kom i hus i 1952 efter to år med afbrudte forhandlinger. Ikke på grund af uvenskab, men fordi Foreningen Nordens Solna-afdeling var under rekonstruktion i 1950-51.

Foreningen Nordens Gladsaxe-afdelings formand, Thorkild Hansen, gjorde ved et bestyrelsesmøde i april 1951 sine utålmodige medlemmer opmærksomme på: "at Norden-afdelingerne i de andre nordiske lande var langt mere tilbageholdne, end tilfældet er i Danmark". Venskabsaftalen med Solna blev derfor indgået mellem Foreningen Nordens Gladsaxe-afdeling og Solna-afdeling i marts 1952.

For Gladsaxe Sogneråd var endnu ikke lun på ideen om venskabsbyer. Thorkild Hansen forlod formandsposten i Nordens Gladsaxe-afdeling ved generalforsamlingen i 1951, og boghandler Eyvind Uhl overtog posten. Han kæmpede videre, hvor Thorkild Hansen havde sluppet, og i april 1952 havde Uhl et møde med sognerådsformand Aage Baaring-Hansen og kommunaldirektøren, men resultatet "var blevet afsløringen

Venskabsbyen Solna er Gladsaxes første venskabsby. De to kommuner tegnede kontrakt i 1952. Det var Foreningen Nordens Gladsaxe Afdeling, der skabte forbindelsen. Billedet er taget ved Solnas besøg i Gladsaxe d. 17. oktober 1952. (Foto: Fritz Bornkessel).

af en fuldstændig passivitet overfor alt vedr. det nordiske samarbejde". Samarbejdet med Solna blev ikke desto mindre hurtigt intensivt med både foreningsmæssige, kommunale og private kontakter, så da Gladsaxe fik købstadsrettigheder og skiftede fra at hedde et sogn med sogneråd til kommune med kommunalbestyrelse blev sagen omkring Solna som venskabsby sat på kommunalbestyrelsens dagsorden ved mødet 7. oktober 1952.

Her blev det vedtaget at Gladsaxe Kommune officielt anerkendte Solna som venskabsby. Da medlemmer af "styrelsen" (som kommunal-

bestyrelsen hedder hin-sidan) i Solna kom på besøg i Gladsaxe den 17. oktober 1952, blev det derfor et officielt venskabsbyarrangement og det første, der beseglede venskabsalliancen mellem de to kommuner.

24. januar 1955 skrev Ski-afdelingen af Foreningen Norden både til Gladsaxe- og Solna-afdelingerne og bad om at indgå i et venskabsbysamarbejde. I november 1955 blev venskabsaftalen med Ski underskrevet af Gladsaxe Kommunes borgmester.

Den venskabsaftale var, ligesom med Solna, foreslået af Foreningen Nordens hovedsæde tilbage i

1950. Solnas styrelse var hurtigere end Gladsaxe Kommune til at indgå en venskabsaftale med Ski, så i 1955 var presset på Gladsaxe for at udvide med Ski som venskabsby ganske massivt. Venskabsbåndet med Solna Kommune blev yderligere befæstet i 1956, hvor Gladsaxes kommunalbestyrelse godkendte vejnavnene Solna og Hagavej. Haga er et kongeligt lystslot, der ligger i Solna. Det er her, den svenske kronprinsesse Victoria har sit hjem.

Venskabsbyaftalerne er regulære kontrakter, hvor hver part forpligter sig til en vis aktivitet, som for eksempel at udveksle personale, vise udstillinger om venskabsbyen, formidle kontakt mellem private og/eller foreninger.

Nogle byer har vi mest udvekslet kulturelle tilbud med såsom kunstudstillinger, kor og musik, teater og lignende.

Med andre byer har udvekslingen handlet om at lære af hinanden på politisk og/eller administrativt plan. Venskabsbykontrakterne er ikke statiske, men fyldt med tillæg som afspejler udviklingen og ønskerne blandt kommunernes borgere, politikere og medarbejdere.

Venskabsbyer uden for Norden

Men det med venskabsbyer var ikke kun et nordisk fænomen. Og snart indgik Gladsaxe Kommune venskabsbyaftaler med andre byer.

Den første by udenfor Norden var skotske Paisley, som vi fik kontakt til i 1955 og har betragtet som venskabsby siden 1956, men som vi først fik en officiel venskabsbykontrakt med i 1990.

I 1962 fik vi Blankenese nær Hamburg og i 1965 Charlottenburg-Wilmersdorf, der er en bydel i Vestberlin. I 1966 fik vi vores grønlandske venskabsby Narsaq, og i 1967 blev der underskrevet aftale med Minden, som ligger ved Weserfloden i tyske Nordrhein-Westfalen.

Split og Koszalin kom også til i 1967. Split lå i det, der dengang stadig hed Jugoslavien, men i dag er Kroatien. Koszalin ligger i Polen.

Klagenfurt i Østrig blev der underskrevet aftale med i 1969. 1960'erne blev afgjort den periode, hvor vi fik flest venskabsbyer, men det var også i den periode, frygten for en 3. verdenskrig var størst.

Nogle venskabsbyer er gledet ud i løbet af årene, ligesom nye er kommet til. Apeldoorn i Holland var som en del af Wilmersdorfkredsen vores venskabsby fra 1968 til 1992 og igen fra 2008 til 2016.

Biel i Schweiz var vores venskabsby fra 1966 til 1985. Venskabsbykontakten til Biel-Bienne var i sin tid blevet etableret via Det Danske Selskab, men det lykkedes ganske enkelt aldrig at skabe nogen kontakt til den. Ved udgangen af 1985 orienterede borgmester Ole Andersen Gladsaxe Internationale Venskabsforening og ad den vej videre til borgerne, om at samarbejdet i al venskabelighed var ophørt, da begge parter var enige om, at "papirvenskaber" ikke var meget værd.

Londonbydelen Sutton var en af de mange byer, vi fik som venskabsby i 1967, og den er også en del af Wilmersdorfkredsen. Sutton valgte i 2017 ikke længere at bruge midler på officielle besøg, men de private og foreningsmæssige kontakter opretholdes.

Blankenese gik ud af venskabsbysamarbejdet på grund af en kommunesammenlægning i 2009.

1970'erne bød på Veszprem i Ungarn i 1973 og Gagny i Frankrig i 1975. Derefter var der stilstand på venskabsbyområdet indtil 1980, hvor vi fik Pirkkala i Finland.

"Venskabsbyarbejdet mellem Pirkkala og Gladsaxe er en del af det øgede samarbejde mellem landene, som Nordisk Råd har anbefalet. Arbejdets formål er at øge interessen for de nordiske lande hos borgerne samt at skabe en bred overbevisning om behovet for samarbejde og udveksling inden for de forskellige områder i kommunerne", står der blandt andet i den venskabkontrakt, som kommuniststyrelsens ordførende

Risto Koivisto og borgmester Tove Smidth underskrev 8. november 80.

I 1990 indgik Gladsaxe Kommune en venskabsbyaftale med Neubrandenburg i Tyskland, i 1993 med Haabersti i Estland og sidstoptagne venskabsby er Taito, der er en forstad/del af Tokyo, og som vi indgik aftale med i 2000 efter adskillige års uformelt samarbejde i form af besøg og vidensudveksling kommunerne imellem.

En venskabsby i Estland var noget, byrådet vedtog at søge allerede i december 1989. Da Gladsaxe Bladet orienterede om Haabersti i januar 1993, stod der blandt andet om samarbejdet, at

det "nok i første omgang vil være ret ensrettet d.v.s. overførsel af danske erfaringer, gode råd og i muligt omfang også bistand til Haabersti, hvis økonomiske situation er ganske anstrengt". I praksis har især spejdere og diverse kor fra Gladsaxe haft stor gavn af venskabsforbindelsen. Musiklivet i Haabersti blomstrer, og der lægges stor vægt på sang og musik allerede i skolen. Fra omkring 1980 og indtil 2000 var der i øvrigt også tale om, at vi skulle have en italiensk venskabsby, nemlig en by, der hedder Tavarnelle Val Di Pesa nær Firenze, men det gled ud i sandet. Det var en by, der havde været på tale i flere

Borgmester Ole Andersen og Renfrewshire/Paisleys borgmester underskriver venskabsbyaftale med kun 34 års forsinkelse. Paisley blev lagt ind under Renfrewshire i 1995, derfor kaldes venskabsbyen skiftevis Paisley og Renfrewshire/Paisley. Omkring 1970 var borgmester Erhard Jacobsen meget interesseret i, om ikke Gladsaxe kunne finde og købe et forfaldent skotsk slot, der kunne bruges til lejrskole. Ideen viste sig at blive aldeles beko- stelig, så den blev aldrig realiseret. (Foto: D.S.B. Glasgow).

omgange i Wilmersdorf-kredsen, og det var især Gagny, der pressede på. Gagny havde været venskabsby med Tavarnelle Val Di Pesa siden 1966, og så gerne byen optaget i Wilmersdorf-kredsen. Hverken Gladsaxe eller de øvrige i Wilmersdorf-kredsen var dog synderligt interesserede. Italienerne talte helst kun italiensk, og selvom det ikke ligefrem er et krav, der er nedfældet på papir nogen steder, er det helt klart normen, at uanset hvor i verden vores venskabsbyer i øvrigt er placeret, så skal kommunikationen med dem helst kunne foregå på ét af hovedsprogene engelsk, tysk eller fransk.

Danmark i Europa - en lyngennemgang

I kølvandet på 2. verdenskrig var de fleste mennesker enige om, at krig var verdens værste scenario og den dårligste løsning på problemer og udfordringer mennesker såvel som lande imellem. Kort efter krigens ophør blev FN, altså Forenede Nationer, derfor stiftet.

Danmark blev medlem nummer 50 på stiftelsesdagen 24. oktober 1945. Men udviklingen gik i retning mod endnu en krig, og den skulle vise sig at blive kold. Sovjetunionen og USA blev kernemodstanderne i den kolde krig, og hvad skulle Danmark gøre for at undgå sovjetisk invasion? Politikerne forhandlede først om en skandinavisk forsvarsunion, men de forhandlinger kuldsejlede i begyndelsen af 1949, og Danmark blev i stedet en del af den nyoprettede Atlantpagten i april 1949. Atlantpagten blev senere samme år omdøbt til NATO.

Den kolde krig, som blev den overordnede betegnelse for de voldsomme spændinger mellem især USA og USSR (Sovjetunionen) efter 2. verdenskrig, var værst i årene 1948 til 1962, men reelt ophørte den først i slutningen af 1980'erne, hvor det første skridt blev, at USSR i 1985 indførte Glasnost, og dernæst i 1989 hvor Berlinmuren faldt. I den periode blev EF oprettet i 1957. EF, det Europæiske Fællesskab, var egentlig tænkt

Her underskrives venskabsbyaftalen mellem Pirkkala og Gladsaxe af borgmestrene fra de to kommuner. Fra Gladsaxe er det Tove Smidth og fra Pirkkala er det Risto Koivisto. (Foto: Gladsaxe Bladet).

som et økonomisk fællesskab, som skulle få de europæiske landes økonomier på fode efter krigen.

Danmark blev medlem 1. januar 1973. EF udviklede sig til EU, som har langt mere vidtrækkende beføjelser overfor medlemsstaterne end blot de oprindelige økonomiske. Samtidig står verden endnu engang midt i krige og kriser ad libitum, hvor især Mellemøsten og det afrikanske kontinent er hårdt ramt, verden oplever terror, fattigdomsflygtninge, "almindelige" flygtninge, global opvarmning, naturkatastrofer og meget andet.

Til krig mod krig

Efter to verdenskrige og en kold krig samt diverse andre krige såsom Vietnam- og Koreakrigene, var der massiv tilgang til foreninger, der ville FRED!

Godt nok kom Foreningen Norden først til Gladsaxe i 1949, men til gengæld fik foreningen hurtigt mange medlemmer. Foreningen, hvis lokalafdeling i dag dækker både Gladsaxe og Herlev,

arbejder for gensidig forståelse i Norden efter mottoet "Kendskab giver venskab".

1. april 1966 gik Gladsaxes kommunalbestyrelse så vidt, at vi fik et lokalt Europaudvalg med senere borgmester Tove Smidth som formand. Europaudvalget var i funktion indtil 1982, derefter var der en pause, og så genopstod udvalget i perioden 1986-1989. På græsrodsniveau havde foreningen Ungdommens Europabevægelse en afdeling i Gladsaxe, ligesom vi en periode fra 1986 til 90 havde Gladsaxekommiteen for fred i frihed.

I biblioteksregi blev der oprettet et internationalt

sekretariat, hvor der var hele tre fuldtidsbeskæftigede, da venskabsbysamarbejdet var på sit højeste.

Efter at Europaudvalget havde været i funktion i en valgperiode, flyttede sekretariatet over på rådhuset. Sekretariatet har flyttet lidt frem og tilbage mellem rådhus og bibliotek, men har de seneste mange år hørt under Byrådssekretariatet og ligget på Gladsaxe Rådhus.

Gladsaxe Kommune nåede i årene lige efter årtusindskiftet sit højeste antal venskabsbyer, nemlig 17. I dag har vi 15 venskabsbyer, efter at først Blankenese og siden Apeldoorn trak sig.

I august 1980 kom 14 unge roere og deres leder, Heinz Lück, fra Minden på besøg hos Bagsværd Roklub i en lille uges tid. Programmet stod på en blanding af roning på Bagsværd Sø og turistture rundt i Gladsaxe og København. Bagsværd Roklub havde og har et trekantsamarbejde med Minden og Wilmersdorf, hvor de gensidigt besøger hinanden. Trekantsamarbejdet med Minden og Wilmersdorf er en del af Gladsaxe Kommunes venskabsbysamarbejde, og i dette tilfælde er det på det forenings- og borgerniveau, som kommunen lige fra begyndelsen ønskede og vægtede så højt. På billedet står borgmester Tove Smidth og Heinz Lück flankeret af de deltagende unge mennesker fra henholdsvis Bagsværd Roklub og Mindens roklub. (Foto: Bagsværd Roklub).

Venskabsbysamarbejdet var, indtil Gladsaxe Internationale Venskabsforening (herefter forkortet GIV) opstod, drevet som et rent kommunalt initiativ, når det gjaldt broderparten af venskabsbyerne, nemlig alle dem udenfor Norden. GIV arbejder for mellemfolkelig forståelse på en international platform og er stiftet for at fremme international forståelse og samkvem. Det er GIV, der er denne artikels hovedemne, selvom der bliver draget paralleller til andre foreninger og kommunens politiske ledelses initiativer.

Højgård - Gladsaxes Europahus

Både Ungdommens Europabevægelse, Foreningen Norden, kommunen og GIV manglede et sted, hvor udenlandske gæster kunne mødes, eventuelt bo og inviteres til seminarer med mere. Gladsaxe Kommune havde i 1963 købt Højgård i Bagsværd.

Højgård har en lang og fornem historie, men på det tidspunkt, hvor kommunen overtog bygningerne, var gården med tidligere borgmester Tove Smidths ord i Historisk-topografisk Selskabs årsskrift fra 1983 i "en gruelig tilstand, usandsynligt snavset og ulækker". Det var stadsarkitekt Erik Nilsson, som så mulighederne i stedet, og restaureringen af ejendommen begyndte i 1968. Da kommunen overtog, hørte der fem avlsbygninger til hovedhuset. Kun den ene fik lov at overleve. I 1969 blev det besluttet at indrette stedet til Europahus.

Forud for den beslutning var gået adskillige forhandlinger med DAB, Dansk Almennyttigt Boligselskab, omkring eventuel leje af værelser i enten kollektivhuset Høje Søborg eller i Værebros beboerhotel, hvor der fra 1967 var 12 enkeltværelser og 5 dobbeltværelser samt mulighed for ekstra opredning i to af værelserne, men til gengæld ikke var noget funktionelt cafeteria før i 1968.

Høje Søborg udgik af betragtningerne, da tilbagemeldingen fra DAB lød på, at der højst var

mulighed for at leje et dobbelt- og et enkeltværelse, og at standarden i de to værelser var "ret ringe".

Desuden havde Europaudvalget taget kontakt til Turistforeningen for Danmark angående et samarbejde med turistforeningens værelsesanvisning på hovedbanegården. Samtidig blev der indrykket annoncer i de lokale aviser, hvor der blev efterlyst borgere, der havde lyst til at lægge hus til privat indkvartering.

En familie, der påtog sig at huse en eller flere gæster fik en godtgørelse på 18 kroner pro persona pr. nat. Prisen inkluderede gæstens ret til et værelse med seng og rent sengetøj, men ingen mad.

Gladsaxes Europahus, som stadig kaldes Højgård, blev indviet i 1971. At en kommune havde et Europahus til mellemfolkelige aktiviteter blev en ganske naturlig del af det venskabsbyarbejde, som mange store danske og udenlandske kommuner deltog i som en naturlig forebyggende indsats mod krig.

Ombygningen af Højgård til Europahus tog dog så lang tid, at det blev en stående vittighed blandt Venskabsforeningens bestyrelse og medlemmer at sige: "nu er Højgården snart færdig". Men da det omsider var færdigt, sagde foreningens formand, Arne Hermann, at "vi glæder os til at benytte denne både smagfulde og praktiske ramme om kommunens internationale arbejde". I sommeren 1970 havde Sutton inviteret fem deltagere fra Gladsaxe med til et europæisk seminar. Tre fra kommunen og to fra Venskabsforeningen deltog. Det førte til, at Gladsaxe Kommune i 1971 foreslog GIV, at den tog initiativ til at folk fra Sutton kunne komme her til. Det blev derfor gæster fra Sutton, hvis International Friendship Association havde været en væsentlig inspirationskilde for vores egen venskabsforening, der fik lov at indvie Højgård som Europahus i maj 1971.

Englænderne var begejstrede over indkvarte-

ringen, og lokalerne fungerede fint til de fleste af arrangementerne, men GIV måtte bagefter konkludere, at frem over skulle man nok ikke være over 80 mennesker i huset til spisning på én gang.

Spise- og mødelokale kunne godt nok slås sammen, men så mange mennesker var i overkan-ten af, hvad huset kunne rumme. Kommunens og brandmyndighedernes officielle grænse for antallet af mennesker på Højgård var 40! Efter ombygningen i 2002 er hovedbygningen endda kun godkendt til 24.

Annekset på Højgård blev færdigindrettet i løbet af 1972. Da det kunne åbnes, var der plads

til op til 26 overnattende gæster i ejendommen. I 2002 blev Højgård renoveret igen, så i dag er der plads til 17 overnattende gæster. Det kostede nogle sengepladser at få indrettet ejendommen med separate badeværelser til hvert værelse. I dag er der fire dobbeltværelser i hovedhuset og plads til yderligere ni personer i annekset.

Eksperimenter og gode forsætter

GIVs arbejde rettede sig ikke kun mod venskabsbyerne. I 1971 tog foreningen kontakt til den dansk-pakistanske forening, hvor en stor del af Gladsaxes gæstearbejdere var medlemmer. Der blev holdt internationale festaftener, masser af

Højgård på Bagsværd Hovedgade 274-290. Kommunen bruger gården til venskabsbyaktiviteter samt såvel privat som kommunal møde- og kursusvirksomhed. Her ses Venskabsforeningens bestyrelse fotograferet udenfor Højgård omkring 1990. Fra venstre står: Åse Jacobsen, Lizzie Nielsen, Carl Jacobsen, Bent Andersen, Ketty Dahl Jensen, ukendt herre, Arne Hermann, ukendt dame, Ernst V. Rasmussen og Ole Grell. (Foto: Erik Starup).

velbesøgte foredrag, afholdt fotokonkurrencer (det var dias, deltagerne skulle aflevere), lavet julehyggeaftener og storslåede nytårsfester for medlemmerne og meget mere.

Et væsentligt formål med Venskabsforeningen var at lave venskaber på tværs af alle skel, hvad enten de var politiske, religiøse, kulturelle eller noget helt fjerde. Det var derfor også naturligt nok, at der på Venskabsforeningens generalforsamling i 1971 blev spurgt, om foreningen eller rettere Gladsaxe Kommune kunne få en venskabsby i DDR, altså i Østtyskland. Det ville både forening og kommune rigtig gerne, og Venskabsforeningen foreslog Neubrandenburg, fordi den var venskabsby med Koszalin, og så kunne man i bedste "Norden-stil" lave et trekantssamarbejde, eftersom vi jo allerede havde Koszalin som venskabsby.

Anmodningen fra GIV om Neubrandenburg blev gentaget i 1980, men faktum er, at det tog 19 år, at forhandle sig frem til denne særlige trekantrelation!

Første gang det lykkedes GIV at arrangere en Berlintur, hvor deltagerne også fik lov at komme ind i Østberlin, var i 1982. Det var en tur arrangeret i samarbejde med Gladsaxe Bladet. GIVs første helt selvstændigt arrangerede tur, der omfattede besøg i Østberlin, var i 1986.

Østtyskland var næsten hermetisk lukket frem til murens fald i 1989, og først 14 dage før DDR blev opløst som selvstændig stat og genforenet med resten af Tyskland, blev venskabsaftalen med Neubrandenburg underskrevet. Gladsaxe havde således en venskabsby i DDR i 14 dage.

I 1972 fremsatte det konservative kommunalbestyrelsesmedlem Lars Abel forslag om at udvide med en venskabsbykontakt til en sovjetisk by. Det var der dog ikke enighed om i kommunalbestyrelsen, så forslaget faldt.

Det var svært at holde kontakt med venskabsbyer i Østeuropa. Veszprem blev vores venskabsby i 1973, men først i 1987 blev der arrangeret en tur

Gladsaxe Bladet og GIV arrangerede i mange år læserejser til kommunens venskabsbyer. Rejsen i 1982 blev ekstra mindeværdig, fordi det var første gang man fik tilladelse til at besøge Østberlin. Her er det Yrsa Köhler fra Mørkhøj, der trodser alle forhindringer på Friedrichsstrasse ved Checkpoint Charlie. (Foto: Jørgen Olsen).

til Ungarn. Ikke af GIV, men af Dansk-Ungarsk Selskab, som tilbød et antal medlemmer af GIV at deltage i den 10 dage lange bustur, som på 6. og 7. dagen omfattede besøg i Veszprem.

GIVs egen første tur til Veszprem kom i foreningens 35 års jubilæumsår og blev en stor succes, selvom GIVs deltagere måtte erkende, at der var temmelig stor forskel på, hvad Veszprem både som kommune og på privat basis tilbød sine gæster i forhold til, hvad vi i Gladsaxe var vant til at yde i modsatte retning. GIVs anden tur til Veszprem var i 2015.

Tove Smidth, som var initiativtager til Veszprem som venskabsby, fortæller, at hun og hendes mand tog direkte kontakt til den ungarske ambassade for at høre, om der var muligheder for venskabsbykontakt til en by i Ungarn. Og det var ambassaden, der derefter formidlede kontakten til Veszprem. Det skete allerede i sommeren 1972. Men kontakten til Veszprem blev aldrig tæt på samme måde som kontakten til Kosza-

lin, selvom kontraktmålene byerne imellem blev overholdt de første par år. Ungarerne var høflige og venlige, men lidt lunkne i forhold til det med venskabsbysamarbejdet, så derfor kom der aldrig i Tove Smidths tid som borgmester den store udveksling med Veszprem.

Fra kampvalg til frygt

De fleste kender fornemmelsen. Om det er til et møde i børnenes skole eller daginstitution, i koret eller boligforeningen, man dukker pligt-skyldigt op til det indkaldte møde eller general-forsamlingen, men håber virkelig, at en anden dribler afsted med bolden og tager den ledige bestyrelsespost, så man selv kan gå hjem med fred i sjælen.

Det er rart at være med, men hvis man nu bøjer hovedet på de helt rette tidspunkter, så undgår man måske behændigt at blive valgt til en eller anden tidrøvende bestyrelse eller gruppe.

Sådan var det ikke til GIVs generalforsamlinger. Her var der debatter og kampvalg. Alene på den stiftende generalforsamling, som var indkaldt torsdag den 30. oktober 1969 gik bølgerne så højt, at mødet trak ud til et pænt stykke over midnat. Og der var afgjort kampvalg. For der var politik i foreningen. Ikke egentlig partipolitik, men alligevel.

Socialdemokratiet mente, at de burde have formandsposten, de konservative mente, de var rette bærere af formandskasketten. Efter fem timers intens diskussion om dette såvel som hele grundlaget for foreningen og vedtægterne, meldte Arne Hermann, der var blandt initiativtagerne til foreningen, sig som mulig forligskandidat. Han var hverken socialdemokrat eller konservativ, men radikal, og dermed måske lige præcis den rette konfliktmægler i den sag?

Det enedes de efterhånden få tilbageværende potentielt nye medlemmer af foreningen om, og dermed blev foreningen formelt stiftet 31. oktober 1969, men den har valgt at bruge 30. ok-

tober som jubilæumsdag. På grund af de vilde diskussioner på stiftelsesdagen måtte Venskabsforeningen den første tid leve med, at folk i spøg kaldte den for Uvenskabsforeningen.

De fire initiativtagere til GIV var: Arne Hermann, Birgit Fjelde, Tyge Ottesen og Mogens Pilegaard. Tyge Ottesen måtte se sig overhalet af andre kandidater til den første bestyrelse, der foruden Arne Hermann kom til at bestå af Gunnar Kongstad Kristensen, Frank Asmussen, Nina Lau, Mogens Pilegaard, lektor Jørgen Olsen (ikke at forveksle med den mangeårige redaktør af Gladsaxe Bladet) og Birgit Fjelde. Der var i alt opstillet tolv kandidater til de seks bestyrelsesposter.

Arne Hermann gjorde sig fra start til talsmand for, at venskabssamarbejdet burde række ud over Europa og mente i samme forbindelse, at kommunens Europaudvalg burde hedde Internationalt Udvalg. Det sidste kom aldrig til at ske, men til gengæld blev Europasekretariatet ved indlemmelsen af Taito som venskabsby i 2000 omdøbt til Internationalt Sekretariat.

I dag varetager foreninger og forvaltninger selv det meste af venskabsbykontakten, men vi har stadig et Internationalt Sekretariat med en dygtig og engageret medarbejder, som blandt andet varetager arrangementerne i forbindelse med de officielle besøg venskabsbyerne imellem.

Siden den turbulente stiftende generalforsamling, hvor der var kampvalg, har der altid været nok, der frivilligt stod frem og ville tage en bestyrelsespost i GIV.

Et par gange har generalforsamlingerne været ekstra heftige, fordi en samlet bestyrelse har valgt at gå af i protest mod formanden. I 2005 var der endnu engang kampvalg, for både den radikale Lis Smidsholm og den konservative Lars Abel ønskede en ledig bestyrelsespost. Vinderen blev Lis Smidsholm.

Fra kommunens side har GIV siden sin stiftelse i 1969 haft to kommunalbestyrelses-/byrådsmed-

Gladsaxe Venskabsforening holdt 35 års jubilæum i oktober 2004 på Højgård i Bagsværd. Her ses bestyrelsen. Forrest fra venstre: Edith Hertz, Annelise Nilsson, Bent Andersen, Ole Brage. Bagest fra venstre: Jørgen Abildstrøm, Arne Hermann, Hjejl Resen-Steenstrup, Jørgen Holst-Nielsen. (Foto: Kaj Bonne).

lemmer siddende med i bestyrelsen. Den ene af disse bestyrelsesposter gik i årtier til Lars Abel, som dermed har været aktivt bestyrelsesmedlem og siden 2009 formand for GIV næsten alle 50 år.

Rejser og arrangementer

At give en komplet oversigt over GIVs rejser, møder, arrangementer, udstillinger med mere giver ingen mening, så her kommer et lille udpluk, som kan vise lidt af spændvidden. Den første rejse gik til hollandske Apeldoorn i bededagsferien 1970. Der var budgetteret med privat indkvartering og fire intensive oplevelsesdage i selskab med frivillige og politikere fra venskabsbyen. Efter Apeldoorn fik GIV besøg fra Wilmersdorf, og i slutningen af året var det

medlemmer af GIV, der rejste til Minden. I 1971 lagde GIV ud med en rejse til Blankenese, i 1972 gik årets store rejse til Klagenfurt. I løbet af de første ti år blev der arrangeret 1-2 rejser om året, ligesom der var talrige genbesøg fra vores venskabsbyer.

Men når det er sagt, så kan en optælling også vise, at der var ubetinget størst gensidig aktivitet mellem Apeldoorn, Wilmersdorf, Minden, Sutton og Blankenese. Snart blev det helt fast, at GIV lavede én medlemsrejse pr år.

Udover GIVs egne medlemsrejser har foreningen haft utallige genbesøg fra andre venskabsbyer, ligesom GIV og Norden i mange år var repræsenteret med to deltagere, når kommunen havde officielt besøg fra én af venskabsbyerne. Norden

deltog dog kun, når det var en af de nordiske venskabsbyer, der aflagde visit.

GIV har sammen med kommunen rådet og vejledt skoler, spejdere, idrætsforeninger, sangkor, lærere, pædagoger og mange andre, unge som ældre, der ønskede at rejse til en venskabsby og få en personlig kontakt på stedet. Eller som blot ønskede gode råd og vejledning om, hvad der i særlig grad var værd at se ud fra personens eller foreningens interesser i øvrigt.

Venskabsbysamarbejdet har aldrig kun været for politikere og embedsmænd på rådhuset, men før GIV blev stiftet, var der nok en slagside til den formelle kontakt på højeste niveau.

GIV har også altid arrangeret et utal af foredrag for sine medlemmer. I broderparten af foreningens i 2019 50-årige historie har der været medlemsarrangementer af én eller anden art cirka otte gange om året, ligesom foreningen altid har haft nært samarbejde med Gladsaxe Bibliotekerne og stået bag adskillige udstillinger på især hovedbiblioteket.

Bestyrelsesmedlemmerne har altid rejst endnu mere end de øvrige medlemmer, da de f.eks. har deltaget i eller lagt hus til de årlige konferencer i Wilmersdorf-kredsens venskabsforeninger.

Men trods GIVs mange gode intentioner var og er det vanskeligt at engagere almindelige borgere uden foreningstilknytning i venskabsbyarbejdet. Ligesom det i løbet af 1980'erne blev stadig sværere at engagere nye byrådsmedlemmer. Det gik endda at få besat de to politiske bestyrelsesposter i GIV, men generelt dalede interessen blandt nyvalgte politikere.

I en artikel i Gladsaxe Bladet 30. juni 1987 foreslog den konservative Lars Abel, at der kunne laves en slags fadderskabsordning, "hvor hvert enkelt kommunalbestyrelsesmedlem tog sig af en bestemt venskabsby - også med henblik på at få tanken spredt i videre kredse. For uden den bredest mulige basis har venskabsbyarbejdet ingen mening".

I 2005 tog Edith Hertz fra GIVs bestyrelse initia-

Da GIV fyldte 15 år i 1984, lavede Søborgs Hjerte (forening for butikkerne langs Søborg Hovedgade) og GIV et fælles fremstød under mottoet: Søborgs Hjerte ønsker tillykke. Med hjælp fra Europasekretariatet fik man sendt plakater, bøger, flag mv. fra Gagny, Minden, Wilmersdorf og Sutton til udsmykning af forretningerne langs hovedgaden, og kommunen opsatte en international flagallé i stedet for den traditionelle Dannebrogsgallé. Her står GIVs formand, Arne Hermann, til venstre og Aktivbankens bestyrer til højre og udsmykker bankens vindue i dagenes anledning. (Foto: Gladsaxe Bladet).

Sangkoret Svalernes svanesang ved byrådsmødet i april 2018. (Foto: Kaj Bonne).

tiv til at oprette et sangkor i GIVs regi. Det blev vokalgruppen Sangsvalerne med Erling Krog som leder og Ida Krog, som er tidligere byrådsmedlem og uddannet koncertsangerinde, med til at holde kammertonen.

Koret sang blandt andet til GIVs egne arrangementer, og sang i flere år for ved den månedlige fællessang, der indleder ethvert byrådsmøde i Gladsaxe. Koret nedlagde sig selv i februar 2018, og sang sin svanesang ved byrådsmødet i april samme år.

Hvordan blev venskaberne indgået?

Venskabsbysamarbejdet var en bevidst måde at forsøge at danne broer og venskaber på tværs af både landegrænser og de usynlige grænser mel-

lem øst- og vestbloklandene. Landene var isoleret fra hinanden med et jerntæppe, som fandtes i folks bevidsthed og i den virkelige verden i form af indrejseforbud og benhårde visumregler landene imellem, alt efter om den rejsende blev opfattet som en potentiel ven eller fjende.

De første venskabsbyer var som nævnt nordiske, men da Danmark som helhed orienterede sig mod dels NATO dels EF, var det naturligt at de i alt 42 danske kommuner, som i venskabsbytankens storhedstid i 1960'erne og 70'erne arbejdede med venskabsbyer også udvidedes til at omfatte resten af Europa. I en opgørelse fra Danske Kommuner nr. 11, 1987 kan man læse, at danske kommuner og amter samlet set havde 562 venskabsbyaftaler, hvoraf de 452 lå i norden,

de 88 i Vesteuropa, mens østlandene tegnede sig for 16, USA for 4 og Israel for 2. Aalborg var den eneste kommune med flere venskabsbyer end Gladsaxe, nemlig hele 20.

I Gladsaxe mente vi, at det var vigtigt med byer på begge sider af jerntæppet. Og vores venskabsbyer måtte gerne have en vis lighed med Gladsaxe.

Opfordringerne om at indgå venskabsbyaftaler kunne komme fra mange forskellige sider. Det var bestemt ikke kun politikernes forslag, der blev hørt.

Det var som allerede nævnt Foreningen Nordens Gladsaxe-afdeling, der foreslog Solna og Ski. Biel var, som allerede nævnt, blevet foreslået af Det Danske Selskab. Det Danske Selskab var oprettet i 1940 og Wikipedia fortæller os hvorfor, nemlig: "med det formål at skabe gensidig forståelse gennem oplysning om Danmark og udveksling af kultur, ideer og erfaringer mellem Danmark og andre lande". Det Danske Selskab eksisterer i bedste velgående den dag i dag. Det skiftede godt nok navn til Det danske Kulturinstitut i 1989, og har siden 2016 kort og godt heddet Dansk Kulturinstitut.

Da Taito i 2000 blev venskabsby, var det ikke mindst et ønske fra Novo Nordisk, som dermed blev opfyldt. Og Minden var måske ikke ligefrem Gladsaxe Håndværkerforenings forslag, men det blev hurtigt til, at det var håndværkerforeningen, der havde de stærkeste forbindelser til Minden.

Meget ofte var det dog én venskabsby, der foreslog en anden. Kigger man på listen over Gladsaxes venskabsbyer, er der derfor mange sammenfald, hvis man samtidig kigger på lister fra de øvrige venskabsbyer. Trekanter, firkanter og sekskanter var normalen. Vores trekant med Solna og Ski har siden 1980 været en firkant, fordi finske Pirkkala nu også er deltager.

Koszalin, Gladsaxe og Neubrandenburg blev en trekantrelation i 1990. Det var Wilmersdorf,

Ved et stort nordisk møde i Ski i maj 2010 deltog flere fra Gladsaxe. Her ses den danske delegation. Fra venstre: Minna Olsen, Serdal Benli, daværende borgmester Karin Søjberg Holst, Hans H. Jensen, Cheri Mae M. Williamson, Katrine Skov, Trine Henriksen, nuværende borgmester Trine Græse, Marius Ibsen og Kristian Niebuhr. (Foto: Thine Buch Laursen).

der fik Gladsaxe til at indlede samarbejde med både Minden og Sutton, og det var Wilmersdorf og Minden, som flere gange foreslog Gagny som venskabsby i Wilmersdorfkredsen.

Gagny ligger i nærheden af Paris og er en kommune, som i lange perioder har været ledet af folkevalgte fra kommunistpartiet. Dét var ikke noget, daværende borgmester Erhard Jacobsen brød sig om. Han undslog sig gang på gang, når Gagny blev foreslået som venskabsby.

Et var at være venner med kommunistisk ledede byer på den anden side af jerntæppet, men at være venner med en by, hvis borgere helt frivilligt havde valgt en kommunistisk ledelse var lige eksotisk nok.

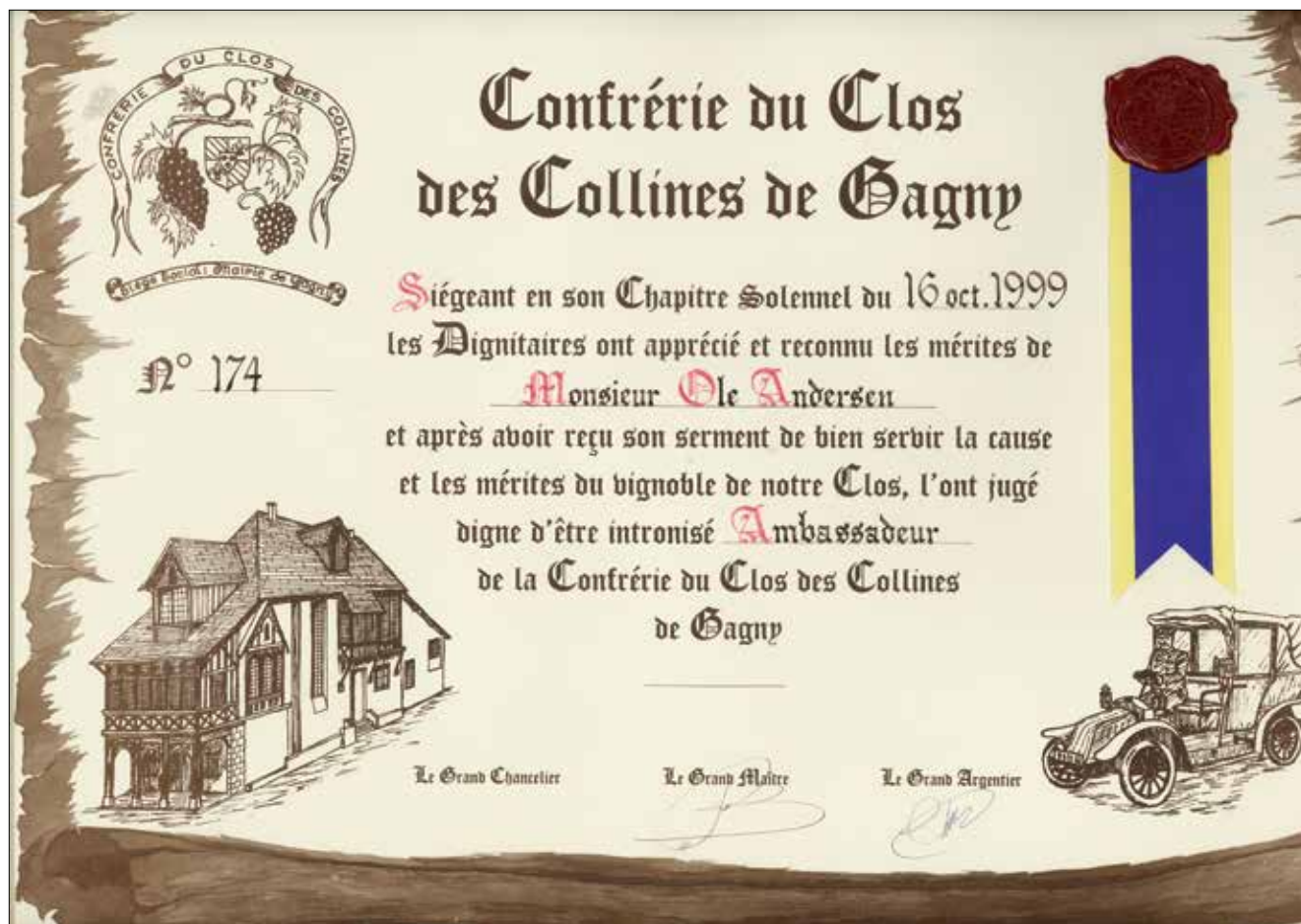
Men Erhard valgte folketinget i 1973, og Tove Smidth blev ny borgmester. Gagny blev officielt optaget i Wilmersdorf-kredsen i 1974, og blev nævnt første gang i et referat i Gladsaxe Bladet efter Wilmersdorf-kredsens borgmesterkonference i Berlin i oktober 1974. I 1975 underskrev Gladsaxe, som den sidste by i Wilmersdorfkredsen, venskabskontrakt med Gagny.

Det kan lyde, som om det var Tove Smidth, der egenhændigt fik hentet Gagny hjem til Gladsaxe som venskabsby. Faktum var dog, at der altid har været vetoret i kommunalbestyrelsen/byrådet, når det gjaldt valget af nye venskabsbyer. At Tove Smidth som forholdsvis nybagt borgmester kunne komme hjem med Gagny som venskabsby i 1975, skal derfor snarere læses sådan, at det var Erhard Jacobsen, der indtil da havde nedlagt veto mod at optage byen som venskabsby, mens

alle andre i kommunalbestyrelsen sagde ja. Når det gælder Gladsaxe Kommunes venskabsbyer har der til enhver tid været fuldstændig enighed blandt de folkevalgte politikere, når en ny by blev optaget.

Narsaq – en historie for sig

At Narsaq blev vores venskabsby, skyldtes i høj grad Socialdemokratiet i Mørkhøj. De havde en tradition for at afholde en stor årlig fest i Mørkhøj

Ole Andersen blev borgmester i Gladsaxe efter Tove Smidth. Han var også stærkt engageret i venskabsbyerne. Her ses et diplom, som borgmesteren fik overrakt af borgmesteren i venskabsbyen Gagny, da han 16. oktober 1999 blev udnævnt til ambassadør. I forbindelse med diplommet fik han også en "ambassadørkæde". Både diplom og kæde befinder sig i dag på Gladsaxe Byarkiv.

Skoles aula, og overskuddet gik til et humanitært formål. I 1963 var det den hastigt voksende by Narsaq, som var udpeget til at modtage støtte til en ungdomsklub. Festen blev en succes. Grønlænderne fik mere end 12.000 kroner, og de første kontakter mellem Gladsaxes og Narsaqs politikere blev etableret.

I 1964 kom der for første gang grønlandske børn til Gladsaxe på et længerevarende ophold. Det blev et arbejde, som den nystartede Lions Club i Bagsværd straks gik ind i. På et møde i Narsaq-komiteen 14. februar 1964 står der: "For Lions Klubben mødte E.H. Mathiesen, Timming og Tornbo samt Carl Nielsen. Man drøftede et arrangement hen på foråret for at skaffe midler til arbejdet i Grønland, og der var enighed om, at kræfterne skulle forenes, men at Lionsklubben skulle stå for arbejdet – i hvert fald ud ad til."

I 1966 står der i Narsaq-komiteens forhandlingsprotokol, at "det omtaltes, at Lion Club Bagsværd nu på andet år ved samarbejde med Stig Guldberg inviterer børn fra Grønland på et 3 måneders ophold her. Det aftaltes, at vi fra næste år prøver at få børn fra Narsaq hertil og lader Guldberg starte et nyt sted".

Stig Guldberg

Stig Guldberg var født i København i 1916. Han mistede sin venstre underarm og højre hånd i en sprængningsøvelse i 1947. Fra 1950 og til sin død i 1980 rejste han penge til, at handicappede børn kunne komme på sommerlejr i Danmark eller andre europæiske lande. Lions Club og Gladsaxes Narsaq-komite havde støttet Stig Guldbergs arbejde med at sende grønlandske børn på tremåneders ophold i Danmark indtil 1966, men fra 1967 koncentrerede Gladsaxe alle sine ressourcer på Narsaq og Narsaqs børn.

Kontakterne mellem Lions Club Bagsværd (og siden også Søborg) og Narsaq blev derfor meget tætte. Siden ebbede de omfattende og langvarige besøg ud, men fra begyndelsen af 2000-tallet blev de genoptaget i mindre skala med Gladsaxe Kommune som vært for en gruppe grønlandske elever, som skulle være her i nogle uger, hvorefter en gruppe danske elever skulle til Narsaq på et kortere besøg.

Efter genoptagelsen af besøg af grønlandske børn, er det er ikke længere Lions Club Gladsaxe, som står for det praktiske arrangement, men Gladsaxe Kommune.

Lions Club er måske mest kendt blandt søborgenserne, fordi Lions driver en stor genbrugsbutik på Søborg Torv. Lions Club etablerede sig i henholdsvis Søborg og Bagsværd i 1966 og 1964. I 2008 slog de to klubber sig sammen til

Siden 1968 har Gladsaxe hvert år sendt et juletræ til Narsaq. Billedet her er taget ved den officielle juletræstænding på torvet i Narsaq 4. december 2001. (Foto: Gladsaxebilleder).

1. juli 1980 havde Narsaq 150 års byjubilæum, og i den anledning havde Gladsaxes borgere samlet ind til en borgmesterkæde udført af vores lokale kunstner og guldsmed Poul E. Uhlig i sterlingsølv og emalje. Her overrækker borgmester Tove Smidth kæden til Narsaqs borgmester, Agnethe Nielsen. Borgmesterkæden var dog ikke kun fra Gladsaxe, men en fællesgave fra Gladsaxe, Apeldoorn, Minden, Gagny, Sutton og Wilmersdorf. Narsaq blev i 2009 lagt sammen med Qaqortoq og Nanortalik til kommunen Kujallaq med hovedsæde i Qaqortoq. Borgmesterkæden er derfor i dag udstillet på det lokale museum/kulturhus i Narsaq, som hedder A21. (Foto: Svend Nielsen).

Lions Club Gladsaxe. Lions hjælper økonomisk gennem donationer. Mottoet er: We serve. Udover besøg af grønlandske børn, arrangerer Gladsaxe Kommune jævnligt tilbagevendende Narsaq-uger, ligesom vi har en tradition, hvor vi siden 1968 hvert år har sendt et juletræ til Narsaq. Træet var i starten på 10 meter, men

lavpraktiske hindringer har med tiden reduceret træets højde til cirka det halve. Det er sket et par gange, at det store træ knækkede under transporten. Det er også sket, at træet nåede frem, men at de grønlandske vinterstorme i stedet fik knækket det, og dermed reduceret højden. Men først og fremmest er det bekosteligt

Grønlandske børn fra Narsaq på besøg i Gladsaxe i 1970. Her ses borgmester Erhard Jacobsen med Dorthe Carlsen. (Foto: Gladsaxe Bladet).

at fragte et træ til Grønland. RAL = Royal Arctic Line (tidligere Kongelig Grønlandske Handel) fragtede i årtier træerne fra Ålborg til Grønland ganske kvit og frit. Og da RAL ændrede maxhøjden, blev træerne kortere. Nu har RAL røde tal på bundlinjen, så fra og med sidste år, var de nødt til at tage betaling for fragten til de mindre byer og bygder. Og Narsaq i Kommune Kujallaq regnes af RAL for en mindre by. Gladsaxe Kommune foreslog tilbage i 1975 at konvertere det årlige juletræ til en gave til hvert eneste barn i byen. Borgmester Agnethe Nielsen svarede: "Julen og dermed juletræet fra Gladsaxe er en glædelig årlig tilbagevendende begivenhed, og det er vor opfattelse, at

juletræet foruden at være blevet en fin tradition også i befolkningens bevidsthed er blevet udtryk for det gode samarbejde og den forståelse, der består mellem Gladsaxe Kommunes borgere og borgerne i Narsaq. Det vil således være et meget stort savn i fald juletræet ikke kommer fra netop venskabskommunen Gladsaxe".

Wilmersdorf, Split og Koszalin

En særlig kontakt havde Socialdemokratiet med Wilmersdorf, hvor der siden 2. verdenskrig havde været tæt kontakt til det lokale SPD (det tyske socialdemokratiske parti). Kontakten var opstået spontant på et besøg, som Tove og Johnnie Smidth aflagde i Wilmersdorf lige efter krigen. Her skulle de se en lokal ungdomsklub. Den unge leder viste sig at være socialdemokrat og havde kontakter til byens borgmester, så inden besøget var overstået, stod Tove og Johnnie Smidth med en invitation på byens rådhus, og det var den første kontakt mellem Gladsaxe og Wilmersdorf. Det udviklede sig.

I 1960 havde socialdemokrater fra de to byer/bydele grundlagt en tradition for at lave familieudvekslinger, hvor en familie fra hver by fik gensidig kontakt og derefter husede hinanden på kortere besøg.

De gensidige besøg blev forløberen for venskabsbykontrakten i 1965, men de gensidige besøg, blev også udgangspunktet for et hurtigt opbygget og nært venskab med berlinerne, fordi kommunen og GIV kunne indgå i et allerede etableret samarbejde. GIV fik således allerede i 1970 besøg af 25 gæster fra Wilmersdorf. Gæsterne blev indlogeret på Værebros Hotel.

Wilmersdorf var den første af Gladsaxes venskabsbyer, der underskrev venskabskontrakt med en by på den anden side af jerntæppet, nemlig med Split i 1970. Gladsaxe selv havde underskrevet en lignende kontrakt med Split nogle år tidligere, men det var sådan venskabssamarbejdet i høj grad fungerede, at byerne foreslog

hinanden indbyrdes. Split var i øvrigt ikke det sted, GIV havde øverst på sin besøgsdagsorden. Den første medlemstur til Split blev gennemført i 2008.

Det var vores daværende borgmester, Tove Smidth, der tog initiativ til en venskabsby i Polen. Hun havde besøgt Polen lige efter 2. verdenskrig, og var blevet rystet over elendigheden i landet. Samtidig havde hun oplevet, hvor meget det danske og det polske folk havde til fælles: "sans for humor, åbenhed og vilje til at leve i fred med andre folkeslag", som hun udtalte til Folkebladet 15. september 1976.

Tove Smidth tog kontakt til den polske ambassade, som forespurgte i Warszawa om det var en mulighed, og svaret var ja. Ambassadøren spurgte dernæst Tove Smidth, hvor i landet hun i givet fald ønskede en venskabsby, og her var svaret klart, at Gladsaxe "ville foretrække en by i det nordlige Polen. Jo kortere afstand, jo nemmere og billigere ville kontakten jo være.

Vi fik valget mellem Koszalin tæt ved Østersøkysten og en universitetsby lidt sydligere. Min mand og jeg brugte nogle feriedage på at køre ned i vores lille Citroën og besigtige de to muligheder. Vi skønnede, at Gladsaxe havde mest til fælles med Koszalin", fortalte Tove Smidth til Kulturen i december 2008. Koszalin blev venskabsby i 1973.

Samarbejde mellem GIV og Foreningen Norden

Allerede ved de indledende drøftelser om GIV meldte forslagsstillerne klart ud, at GIV skulle ses som et supplement til og ikke som en konkurrent til Foreningen Norden, men da medlemstallet i GIV hurtigt oversteg foreningen Nordens, var det ofte GIV, der inviterede Norden med til diverse arrangementer med og omkring de nordiske venskabsbyer.

Allerede i 1971 var der desuden tale om, at de to lokale foreninger ville stå sammen om at arran-

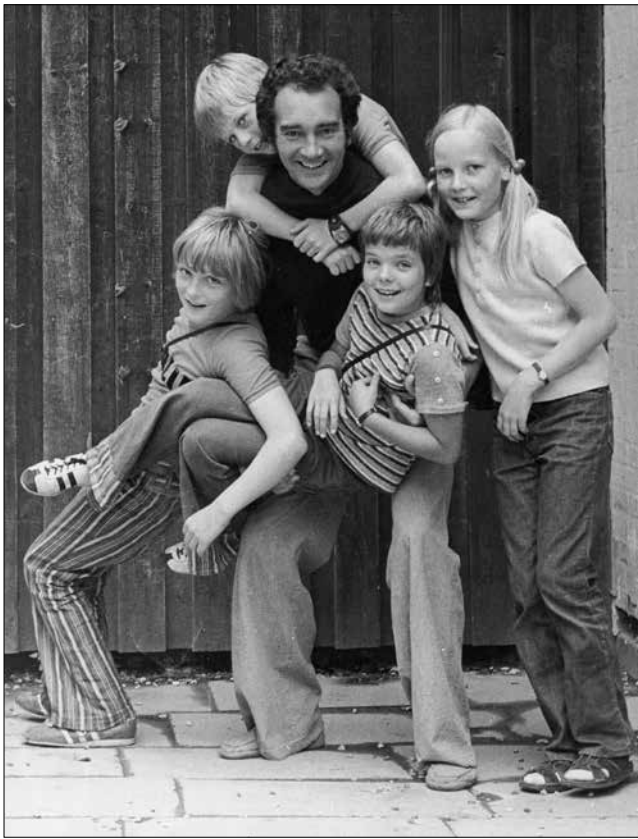

Portnerskranken/receptionen i Værebroskolen fungerede som reception, så længe der var hotel i Værebroskolen. Hotellet blev nedlagt i 1993, og kom til at give anledning til lidt ekstra korrespondance i Europasekretariatet, hvor de netop stod med 51 gæster fra Pirkkala, som de havde tænkt at indkvartere i Værebroskolen og på Højgård. I stedet blev alle de finske gæster indkvarteret på Sølyst ved Faxe. (Foto: Nethe Nors).

gere en rejse til enten Solna eller Ski, men i praksis blev det GIV, der alene lavede en tur til Solna for sine medlemmer. Foreningen Norden havde en død periode i begyndelsen af 1970'erne, men i april 1975 kunne man læse i lokalavisen, at Foreningen Norden rejser sig af dvalen.

Faktum var, at flere af Nordens bestyrelsesmedlemmer var fraflyttet kommunen, og dermed kom der et særdeles stort pres på de tilbageværende bestyrelsesmedlemmer.

For i Norden var der ikke de samme kampvalg, som der var i GIV til generalforsamlingerne. Men i april 1975 tog bestyrelsen kampen op og lagde ud med en busudflugt til Skåne - i øvrigt i samarbejde med GIV.

Bagsværd Kostskole omdannede i juli 1974 Haraldsgave til Children's Friendship Village. Der deltog børn fra Apeldoorn, Blankenese, Klagenfurt, Minden, Biel, Gladsaxe, Koszalin, Narsaq, Paisley, Solna, Sutton, Wilmersdorf, Ski, Split og Veszprem. I 1980 og atter i 1988 blev International Childrens Village holdt i Narsaq. Det blev sidste år, Gladsaxe deltog i børnevenskabsbyringen. (Foto: Gladsaxebilleder).

En japansk venskabsby

Allerede i august 1973 kom der officiel forespørgsel fra borgmesteren i den japanske by Nagano om, hvorvidt Gladsaxe ville være venskabsby. Kommunalbestyrelsen besluttede at takke nej til tilbuddet, fordi venskabssamarbejdet fortsat var knyttet til Norden og Europa.

GIV derimod sagde ja til at samarbejde med Naganos venskabsforening. Det samarbejde førte

året efter til et besøg fra Japan og både udstilling, foredrag og en japansk sammenkomst i venskabsforeningen.

Kommunalbestyrelsens argument var, at Japan var for langt væk og for dyrt at rejse til og fra og dermed holde en ægte venskabsforbindelse ved lige med, viste sig dog at være korrekt, for GIV kunne heller ikke holde kontakten med Nagano mere end et par år, fordi det simpelthen var for dyrt og besværligt. Så gled den tanke ud igen, men hos nogle spøjte den dog videre.

I begyndelsen af 1990'erne fik japanerne øje på Gladsaxe. På det kommunale plan var det især vores genbrugsplads og hele ældreområdet, der var interessant med japanske øjne. På det finansielle plan var det Novo Nordisk i Bagsværd, som tiltrak sig opmærksomheden, fordi Novo netop i de år begyndte en længere kamp for at komme ind på det stærkt regulerede japanske insulinmarked. I 1992 inviterede Taito daværende borgmester Ole Andersen til byen, og undervejs ytrede japanerne ønske om at indgå venskabsbysamarbejde. Det blev til en lang række uformelle besøg mellem

Foto taget ved underskrivelse af venskabsbyaftalen med Taito 17. april 2000 med Taitos borgmester og vores senere borgmester Karin Søjberg Holst, som i den anledning trådte til som suppleant for borgmester Ole Andersen. (Foto: Gladsaxebilleder).

Ole Andersen var borgmester i Gladsaxe fra 1983 til 2002. Billedet her er fra 2001, og vores borgmester står sammen med værtsfolk fra Taito. Alle herrerne er iført meget smukke og formelle silkekimonoer. (Billedet er venligst doneret af Hanne Andersen).

Gladsaxe og Taito. Flest på administrativt ledelsesplan, men også kulturelle udvekslinger.

Taito er ét af de 23 bydistrikter, der til sammen udgør Tokyo.

Taito rettede i 1997 officiel henvendelse til Gladsaxe Byråd om et venskabssamarbejde, og borgerne blev orienteret om det primo 1998 i Gladsaxe Bladet.

Selve venskabsbykontrakten blev dog først underskrevet i Taito i april 2000. Novo begynd-

te af få overskud og udvide på det japanske marked i 2003. Novos japanske hovedkontor i Tokyo blev indviet i 2005, og det ligger ikke i Taito, men i bydelen Chiyoda.

Samarbejde med Gladsaxe Kommune

Det er næppe sket hverken før eller siden, at Gladsaxe Kommune har støttet en lokal forening så massivt, som det skete i GIVs første år.

I juni 1970 rykkede kommunen en helsides an-

nonce ind i Folkebladet, hvor den gjorde reklame for venskabsbyerne og afsluttede med at skrive: "Kommunalbestyrelsen opfordrer derfor alle, der er interesseret, til at rette henvendelse til "Gladsaxe Internationale Venskabsforening" (c/o Biblioteksvæsenet, Stengårds Allé 204, 2860 Søborg) eller til Gladsaxe kommunalbestyrelse, rådhuset, 2860 Søborg". Underskrevet: Gladsaxe kommunalbestyrelse.

I det hele taget fik GIV lige fra start tæt kontakt med især kommunens biblioteksvæsen, hvor Kunst- og Musikbiblioteket, som dengang lå på Gladsaxevej, lagde lokaler til de fleste af foreningens arrangementer og foredrag. Erhard Jacobsen sagde ved Suttons gæstebesøg i Gladsaxe i maj 1971, at "Venskabsbyarbejde er vigtigere end internationale politiske konferencer". Og ved samme lejlighed udtalte social-

På et tidspunkt i 1970'erne skulle Lufthansa døbe et nyt, stort fly i Hannover Airport. Lufthansa brugte dengang tyske bynavne til deres fly, og dette fly skulle døbes Minden. Mindens borgmester Rotemeier skulle foretage den officielle navngivning, og inviterede borgmesteren i Gladsaxe med til begivenheden. Alt var betalt af Lufthansa, og der var dømt luksus på første klasse fra start til slut. Borgmester Tove Smidth var dog forhindret, men i stedet fik Arne Hermann som GIVs formand lov at repræsentere kommunen. (Foto: Jørgen Olsen).

demokraten Birgit Fjelde, at "vi føler, at skal et internationalt venskab bygges op, skal vi lære hinanden grundigt at kende. Derfor glæder vi os i Kommunalbestyrelsen over venskabsforeningens store aktivitet, den er en af de aktiveste blandt kommunens mange foreninger, og vort samarbejde i arbejdet med at udbrede venskabs-tanken".

På GIVs generalforsamling i 1972 var det socialdemokraten Birgit Fjelde (som i parentes bemærket jo havde været med til at stifte GIV og sad i dens bestyrelse, men som også var formand for kommunens Europaudvalg), der på kommunens vegne takkede og sagde: "Vi er meget imponerede over, at der kan gennemføres så stor en aktivitet og samtidig opnå overskud på regnskabet. Vi glæder os over, at denne unge forening er så grokraftig og livlig".

Æres dem, der æres bør: GIVs bestyrelse med Arne Hermann i spidsen fortsatte med et højt aktivitetsniveau, men uanset bestyrelsens bestræbelser var det som om, at borgerne i Gladsaxe efter Danmarks officielle indtræden i EU og den efterfølgende energikrise blev lidt trætte af det internationale samarbejde.

Medlemstallet dalede en anelse, men mest markant var faldet i deltagerantallet ved foreningens arrangementer. I december 1980 var der et spydigt indlæg i Bagsværd & Omegns Folkeblad fra Aage Petterson, som gerne ville bede A. Hermann om at redegøre for, "hvor det kommunale venskabsbysamarbejde for skatteydernes penge begynder, og hvor Arne Hermann's private forening holder op".

Læserbrevet var et udslag af store sparekrav på skoler, børnehaver og fritidsklubber, men hvor sparekniven gik uden om venskabsbysamarbejdet. Aage Pettersons indlæg fortsatte således: "Men den hellige ko, venskabsbysamarbejdet, må der ikke røres ved, selvom den koster kommunen millionbeløb".

Aage Petterson var blot én blandt mange af Glad-

saxes borgere, der var begyndt at stille spørgsmålstegn - ikke ved venskabsbytanken som sådan, men ved de summer, der blev brugt på den, og ikke mindst ved hvordan GIV blev fremhævet af både lokalaviser og politikere. I praksis var der i 1980 afsat 590.000 kroner til arbejdet.

GIV i krise?

I virkeligheden var GIVs medlemstal relativt stabilt. Det holdt sig på mellem 250 og 280 de første 20-25 år af foreningens levetid, for derefter at falde ganske langsomt. I 2004 var der 213 medlemmer tilbage, i 2007 lå tallet på knap 200 og i 2018 lå medlemstallet på cirka 170.

Det høje medlemstal i 1970'erne skal ses i lyset af, at kommunen i netop 1970'erne toppede med omkring 73.000 indbyggere, og set i det lys var både politikere og GIVs egen bestyrelse bekymret for det manglende borgerengagement. For nok var der små 300 medlemmer, men mange af GIVs arrangementer i sluthalvfjerdserne og nittenfirserne blev kun besøgt af få håndfulde mennesker.

Rejseaktiviteten blev droslet meget ned i de tidlige 1980'ere, men fra 1986 kom der atter liv i foreningen og masser af nye rejseaktiviteter også blandt de menige medlemmer.

I de tidlige 80'ere var det stort set kun medlemmer af bestyrelsen, der rejste ud for at pleje venskabsbykontakterne til særlige konferencer og arrangementer, mens der kunne gå et par år mellem medlemsrejserne.

Det så lige så skidt ud, dengang i begyndelsen af 1980'erne, i de venskabsforeninger, som GIV havde haft så livlige udvekslinger med tidligere. I Apeldoorn var venskabsforeningen ved at dø i 1985 af mangel på medlemmer og interesse, og den blev da også lukket i 1986. I Suttons venskabsforening var der omkring 100 medlemmer tilbage, i Minden var der næsten ingen aktivitet, og medlemmerne bestod næsten kun af universitetsstuderende, hvis lærere

Koszalin i Polen blev Gladsaxes officielle venskabsby i 1967. I vinteren 1981/82 samlede Gladsaxe ind til hjælpearbejdet i Polen. Falck stillede frivillig hjælp til rådighed, og mandskabet tog deres brandbiler med og parkerede på Rådhuspladsen. (Foto: Lone Dam).

det var, der sad i Mindens venskabsforenings bestyrelse.

Kun Wilmersdorf havde i 1985 en aktiv venskabsforening, der kunne måle sig med den danske i Gladsaxe, og et par år senere viste en ny opgørelse over venskabsforeningerne og deres aktiviteter, at GIV var ubetinget både størst og mest aktiv. Wilmersdorfs venskabsforening var nu sakket bagud.

I 1982 blev Europaudvalget, der i øvrigt siden 1974 havde heddet Kultur- og Europaudval-

get, nedlagt, og dets aktiviteter lagt ind under Økonomiudvalget. På dette tidspunkt var de officielle besøg og personaleudvekslinger mellem venskabsbyerne droppet meget ned, og det var et klart ønske generelt fra politisk side, at borgerne skulle involvere sig mere i venskabsbysamarbejdet.

GIVs oprindeligt brede internationale sigte var i begyndelsen af 1980'erne erstattet med koncentreret fokus på venskabsbyerne, hvor der stadig var stor fokus på Wilmersdorf-kredsen,

men hvor der også blev brugt megen energi på for eksempel Koszalin i Polen og Narsaq i Grønland.

Da der i 2005 var kampvalg i GIV for muligvis sidste gang, aflagde formanden, Arne Hermann, en beretning, hvor han fortalte, hvordan Europa var blevet et meget fredeligere sted.

Borgmester Karin Søjberg Holst holdt i anledning af GIVs nytårsfest en tale i 2005, hvor hun opgjorde, hvor mange der egentlig på årsplan nød godt af Gladsaxes venskabsbysamarbejde. I 2004 var der således 660 gladsaxeborgere, der rejste ud og besøgte venskabsbyer. Foruden vel at mærke de officielle besøg fra byrådsmedlemmer og forvaltninger, der ikke var med i borgmesterens tal. Samme år havde Gladsaxe været vært for sammenlagt 643 venskabsbygæster!

Gladsaxe hjælper Koszalin

Koszalin blev venskabsby i 1967 efter forslag fra Tove Smidth. Hun og gemalen havde selv været i Polen og fundet byen efter aftale med den polske ambassade.

Den 9. december 1981 skød byrådet under ledelse af Tove Smidth, som nu var borgmester, en storstilet indsamling i gang til fordel for Koszalin. Vores polske venskabsby var, ligesom resten af Polen, ramt af et internationalt stop for at yde flere lån til det gældstyngede land.

Det betød, at de polske borgere atter måtte leve med rationering og mangel på en lang række goder så som medicin, tøj og mad.

Det var i den situation, at borgmesteren så, at Gladsaxes borgere, organisationer, foreninger, kirker og GIV kunne aktiveres og yde en mærkbar indsats for vores venskabsby i det trængte land.

Det blev en storstilet hjælpeaktion. Første sending af mad, tøj, sko, støvler, medicin, senge, sæbe, tandlægeudstyr, bleer med meget mere blev sendt afsted 21. december 1981, og anden sending blev afskibet 18. januar 1982.

For GIVs vedkommende blev det til ét arrange-

Erik Hønborg var i mange år sekretær for Gladsaxes Europaudvalg. Her sidder han på vogndækket på polensfærgen og leder efter fragtpapirer. Transporten var den første af mange i forbindelse med Gladsaxes hjælpepakker til Koszalin. (Foto: Svend Nielsen).

ment, nemlig nytårsfesten i 1981/82, hvor der blev indsamlet godt 3000 kroner ved hjælp af lotterier og lignende blandt de 55 deltagere.

Gladsaxe Hovedbibliotek, som stod færdig i 1979, lagde hus til de store tøjindsamlinger og sørgede for logistikken til at få sendt lastbilerne afsted. Tove Smidth selv kørte med i den første konvoj, og siden 4 gange yderligere med andre lastbilkonvojer.

De fem hjælpepetransporter, Gladsaxe sendte afsted bestod samlet af 25 lastvogne og fire anhængere og indeholdt 260 tons fødevarer, medicin med videre svarende til en værdi af over fire millioner danske kroner.

Hjælpen gik til distriktshospitalet i Koszalin, et hjem for evnesvage børn, et hjem for forældreløse børn og til særligt trængende fortrinsvis ældre borgere.

To år senere, i 1983, kom Koszalins viceborgmester på officielt besøg i Gladsaxe og takkede for at den hjælp, borgerne, kommunen, foreninger og kirker mv. i fællesskab havde sørget for til de nødlidende i vores venskabsby.

Fødevarer-situationen i Polen var på det tidspunkt blevet langt bedre, omend polakkerne stadig manglede en del. Viceborgmesteren sagde, at det var venskab, når venskab er bedst.

I 1990 fik Koszalin atter hjælp fra Gladsaxe. Sæbe, tandpasta, tøj, kuvøser, senge og meget meget mere afgik med lastbilkorteger fra Gladsaxe Rådhusplads.

Initiativtagerne til den omfattende hjælp i 1990, hvor der blev afsendt nødhjælp for over syv millioner kroner, var John Thorslund, Bent Grølsted og Albert Larsen fra de lokale folkedanserforeninger, og atter støttede handelslivet, private borgere og lokale foreninger massivt op. Den sidste kortege af lastbiler kørte fra Gladsaxe 10. maj 1990.

Hjælp til andre venskabsbyer

Gladsaxe har siden hjulpet andre venskabsbyer i knibe. Efter borgerkrigen i det tidligere Jugoslavien, hvor vores venskabsby Split endte med

at komme til at ligge i landet Kroatien, donerede Gladsaxe i februar 1992 100.000 kroner til medicin og hospitalsudstyr til Splits borgere.

I 1993 organiserede Gladsaxe Kommune i samarbejde med GIV og en lang række lokale foreninger, forretninger, erhverv og privatpersoner en kæmpe stor indsamling, der resulterede i et overskud på 166.000 kroner, som blev overrakt Splits borgmester i marts 1993.

Pengene skulle blandt andet bruges til hospitalshjælp og andre fornødenheder til de over tusinde flygtninge, som var kommet til Split i kølvandet på krigen.

I 1995 gjaldt "brandslukningen" Veszprem, som modtog en af Gladsaxe Brandvæsens brandbiler, efter at Falck stillede en brandbil magen til den, som vores eget brandvæsen udskiftede med en nyere model, til rådighed for bystyret i Veszprem.

At Veszprem fik en brandbil, var naturligvis ikke tilfældigt, men et udslag af en henvendelse fra bystyret i Veszprem til Gladsaxes byråd om hjælp til byens brandberedskab, som var i meget dårlig stand.

At Veszprems bystyre overhovedet fik den idé at bede Gladsaxe om en brandbil skyldes muligvis, at en officiel delegation fra Veszprem var på besøg i Gladsaxe i september 1993, hvor de blandt andet brugte en halv dag på Gladsaxe Brandstation.

Gladsaxekomiteen for fred i frihed

27. februar 1986 var der en vejledende folkeafstemning om det, der blev kaldt EF-pakken eller Den Europæiske Fællesakt. Formålet var at etablere et indre marked og et europæisk samarbejde. Danmark som helhed sagde ja til det, der skulle blive forløberen for Maastricht-traktaten og dannelsen af EU i 1992/93, men i Gladsaxe havde ja'et været knebent. Med EF-pakken blev en lang række handelshindringer landene imellem ophævede, og samtidig blev

Da Gladsaxe hjalp Split i 1992, blev der fremstillet særlige "Gladsaxe hjælper Split"-T-shirts, og der var en lang række arrangementer og lotterier rundt om i kommunen. Her er et billede fra et arrangement på Gladsaxe Rådhus, hvor der var buffet med kroatiske specialiteter, kroatisk folkedans, lotteri og meget andet. (Foto: Peter Thornvig).

Ved rådhuset i Neubrandenburg har de opsat en rondel med alle kommunens venskabsbyers byvåben. Gladsaxe hænger ved siden af byen Nevers. GIV og Gladsaxe Bladet gennemførte en rejse til Neubrandenburg i 1992. (Foto: Kaj Bonne).

Europa-parlamentet styrket, og Ministerrådet fik mulighed for at vedtage love ved stemmeflertal i stedet for som før kun at kunne vedtage love, som der var enstemmighed om.

Efter Gladsaxes knebne ja til den nye EF-pakke, mødtes en kreds af Gladsaxes EF-ja-sigere fra en bred vifte af partier og stiftede en ny forening, som kom til at hedde "Gladsaxe komiteen for fred i frihed" med det konservative byrådsmedlem Poul Qvist Nielsen som igangsætter og formand og socialdemokraten Lars Holmberg som næstformand de første måneder.

Arne Hermann var også aktiv i foreningen, der lancerede sig selv som en "ny slags fredskomite", og snart overtog han næstformandsposten.

Da Poul Qvist Nielsen, som i parentes bemærket også sad i GIVs bestyrelse, pludselig døde i januar 1987, overtog Ole Frederiksen formandsposten, mens Arne Hermann forblev næstformand.

Ole Frederiksen gjorde et stort stykke arbejde, men meddelte i februar 1990, at han ikke længere ønskede at fortsætte som formand, og at komiteen burde nedlægges, fordi, som han selv skrev i en mødeindkaldelse til komitemøde 1. marts 1990: "inden for en europæisk horisont kan man sige, at vore ædle mål er nået!".

Fredskomiteens første initiativ var at genoplive et af GIVs gamle ønsker om en venskabsby i DDR, altså Østtyskland. GIV havde foreslået Neubrandenburg helt tilbage i 1980. Komiteen

pegede igen på Neubrandenburg, som i forvejen var venskabsby med Koszalin, og Gladsaxes byråd mødte ideen med forståelse fra alle sider af byrådssalen.

Fredskomiteen holdt på, at fred og frihed gik hånd i hånd, og at mennesker ikke kan leve et anstændigt liv med åndelig og materiel velfærd uden elementære menneskerettigheder, som netop forudsætter fred og frihed. Derfor var blikket rettet både mod Øst, mod Mellemøsten og mod Sydafrika. Brændpunkter i 1980'erne, hvor fred og frihed var lige så fjernt

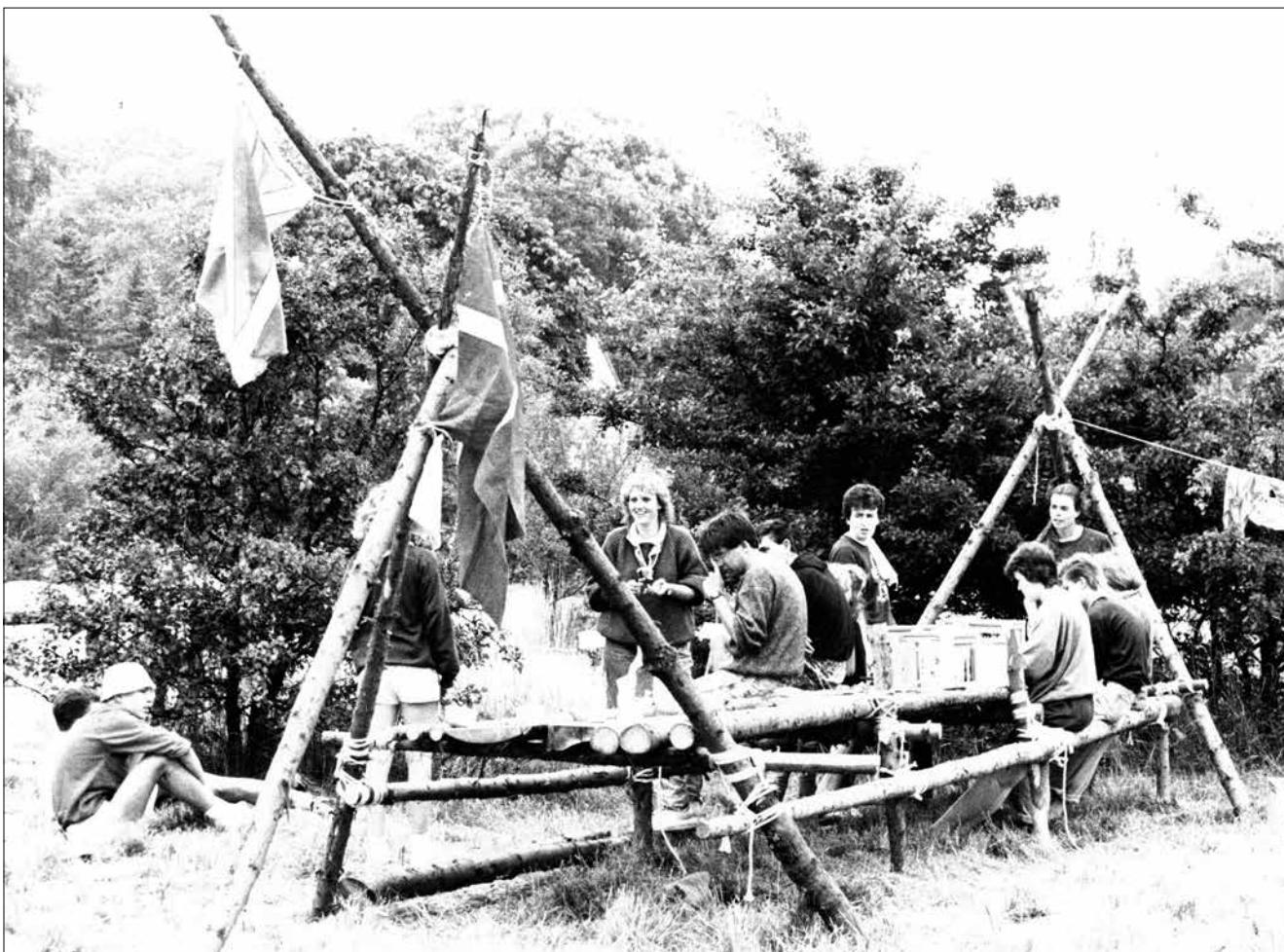
som byerne i Rusland. Komiteen opløste derfor sig selv i 1990, hvor netop Ruslands greb om Østeuropa gik endeligt i opløsning med DDRs genforening med resten af Tyskland, og hvor Gladsaxe endelig opnåede at få en venskabsbykontrakt med Neubrandenburg. Ved komiteens ophør overdrog den sit økonomiske overskud til GIV.

Samarbejde med Gladsaxe Bladet

I 1979 begyndte Gladsaxe Bladet at arrangere læserture til venskabsbyerne. Det blev gjort i samar-

I storebededagsferien i 1982 drog Gladsaxe Bladets rejsegruppe til Berlin. Man fik tilladelse til at besøge Østberlin. Her er gruppen nået til Checkpoint Charlie, som var grænseovergangen for udlændinge. På vestsiden var interessen for de rejsende minimal, men på østsiden var der utallige afspærringer og kontrollanter, der skulle passeres. Ikke alle Bladets læsere turde begive sig over grænsen til øst, men de, der turde, fik store oplevelser. (Foto: Jørgen Olsen).

Billedet her er fra PAGGS-lejren i juli 1988 på Radiomarken i Bagsværd, hvor der var deltagere fra alle andre PAGGS-lande end Frankrig. Almindeligvis deltager omkring 200 unge i de almindelige PAGGS-lejre for de 13-18 årige. Der var også PAGGS-lejr på Radiomarken i 2013. Her deltog hele 316 mennesker. (Foto: Bagsværd/Søborg Bladet).

bejde med GIV, men turene var åbne for alle ikke kun medlemmer af foreningen. Rejserne blev en stor succes. I 1980 var tilslutningen så stor, at der måtte arrangeres hele fire ture til Berlin. Op gennem 1980'erne og i begyndelsen af 90'erne blev der på den måde arrangeret adskillige læserture. Redaktør Jørgen Olsen havde kontakterne til DSB og kunne få arrangeret billige rejser, mens GIVs formand, Arne Hermann, havde sprogkund-

skaberne og de fornødne kontakter rundt i vennsbyerne. Det gav også GIV mange nye medlemmer, for de fleste af deltagerne på Gladsaxe Bladets rejser meldte sig ind i GIV efterfølgende.

Forskelle på Norden og GIV

Foreningen Norden har omkring 13.000 medlemmer i Danmark. Formålet med foreningen var og er, at "spredte viden om nordisk natur,

kultur og kunst gennem foredrag, film, ture og rejser i Norden", som foreningens formand Ruth Møllgaard skrev i årbogen 2011.

I 1981, som er et af de ret få år, vi har medlems-tal fra både Norden og GIV lå medlemstallet i Norden på 247 og 309 i GIV. I 34 år var der desuden personsammenfald i bestyrelserne for de to foreninger, idet Arne Hermann, der jo var formand for GIV, i 1970 også blev valgt til Nordens bestyrelse. Her havde han gennem årene flere funktioner, både som næstformand og foreningens sekretær.

I 2002 blev Nordens Herlev-afdeling lagt sammen med Gladsaxe til en Gladsaxe-Herlev-afdeling, med hjemmeadresse i Herlev.

Arne Hermann trak sig fra bestyrelsen i 2004, hvor Ruth Møllgaard, som foreningens mangeårige formand, roste ham for at have virket som bindeled mellem Norden og GIV på frugtbar vis. Foreningen Nordens Gladsaxe-Herlev-afdeling nedlagde sig selv i foråret 2018.

GIV derimod er et rent Gladsaxefænomen, men foreningens mål, som det blev formuleret af formanden i 1971, da Sutton gæstede os, var til gengæld højtflyvende: "den store vision - er, at vi alle kommer til at føle os som europæere, vi er så lidt forskellige, når det kommer til stykket". Der findes andre venskabsforeninger i Danmark, men de er mellem Danmark og et andet land for eksempel Australien eller Pakistan eller Vietnam.

GIV har altid været et særligt Gladsaxefænomen. Da foreningen blev oprettet i 1969 måtte den selv finde sit ståsted i forhold til kommunalbestyrelsen og vores ligeledes helt lokale Europaudvalg - også et fænomen, der kun fandtes i Gladsaxe, og så naturligvis på landsplan som et regeringsudvalg. Det nærmeste forbillede, GIV havde, var London-forstaden og venskabsbyen Suttons "Friendship Association".

Suttons Friendship Association blev dannet nogenlunde samtidig med GIV. Begge byer valgte

at lave noget så utraditionelt som en International Venskabsforening, fordi der til begge byer allerede var et netværk af venskabsbykontrakter og -kontakter, og Gladsaxe foreslog blandt andet Sutton at knytte venskaber med Ski og Solna, ligesom det var GIV, der viste vejen, når det gjaldt medlemsrejser, noget som de forsigtige englændere ikke turde binde an med før nogle år senere.

Begge foreninger var til gengæld bevidste om at undgå ordet venskabsby i deres navn, sådan at de ikke kun var bundet til at danne venskaber med de kommunalt udvalgte venskabsbyer.

I årene efter Suttons Friendship Associations grundlæggelse og GIVs ditto blev foreningerne forbillede for lignende foreninger i henholdsvis Wilmersdorf, Apeldorn, Gagny og senest i Minden.

PAGGS og InterBUS

Sideløbende med GIV oprettede de uniformerede korps i Gladsaxe i samarbejde med fire andre venskabsbyer en forening, som kaldes PAGGS. PAGGS er et lejrkoncept, der er opstod via Gladsaxe Kommunes venskabsbysamarbejde med Paisley i Skotland, Apeldoorn i Holland, Gagny i Frankrig og Sutton i England - deraf navnet PAGGS.

Samarbejdet begyndte med en lederkonference tilbage i 1970, og samarbejdet i PAGGS er stærkt og velfungerende den dag i dag.

Konferencen blev de første mange år kaldt TWITOCO, en forkortelse for Twin Town Conference, men i dag kaldes konferencen for PAGGS-IN.

Udover de venskabsbyer, der har navngivet PAGGS, har også Minden og Wilmersdorf fra Tyskland samt Pardubice fra Tjekkiet deltaget i samarbejdet, men det var tilbage i 1980'erne, og de kom ikke til at indgå i navnet, som forblev PAGGS.

Den første PAGGS-lejr blev holdt i 1979 i Glad-

Ved underskrivelsen af den officielle venskabskontrakt med byen Paisley (siden 1975: Renfrewshire/Paisley) i Paisley den 9. april 1990, overdrog provost George Murray et paisleysjal til borgmester Ole Andersen, der gengældte gaven med en dirigentklokke med inskription. (Foto: Svend Nielsen).

saxe og foregik i starten hvert andet år, hvilket siden hen blev lavet om til hvert tredje. Fra Gladsaxe deltager følgende uniformerede korps: Det Danske Spejderkorps (DDS), De Grønne Pigespejdere (DGP), KFUM-spejderne, FDF og DUI. Det giver de uniformerede korps en mulighed for at lære medlemmer fra de andre korps at kende og at lade sig inspirere af hinanden.

Korpsene har organiseret sig i Børne- og Ungdomsorganisationernes Samråd i Gladsaxe = BUS i Gladsaxe, mens InterBUS er en forening under BUS med ansvar for korpsenes samarbejde med de tilsvarende organisationer i Gladsaxes venskabsbyer – dog primært de byer, der indgår i PAGGS.

Deltagerne i PAGGS-lejrene er i alderen 13-18 år og bliver på lejren delt ind i underlejre efter alder, mens der bliver lavet ungdomslederlejre (YLC = Young Leaders Camps) for de 18-25 årige fem dage i påsken hvert andet år.

I 2017 foregik YLC i Gladsaxe og 116 deltog. De

år, hvor der både burde være PAGGS- og YLC-lejre, indskrænkes det til kun at være PAGGS-lejr. Næste PAGGS-lejr foregår i Apeldoorn i 2019 og denne lejr erstatter også årets påske-YLC-lejr.

Danmark ind i EF - GIV og EF

GIV var og er ikke partipolitisk, men i spørgsmålet om, hvorvidt Danmark skulle ind i EF eller ej, meldte foreningens formand klart ud med et JA, selvom der var delte meninger om det ja i bestyrelsen. Det, foreningens bestyrelse nemlig kunne enes om, var, at hvis Danmark skulle ind i EF, så var det vigtigt, at EF ikke blev statsmændenes EF, men borgernes!

Arbejdet for et ubetinget ja til et borgernes EF blev påbegyndt i slutningen af 1972, hvor foreningen udskrev en essaykonkurrence med titlen: Min mening om, hvorledes vi kan nedbryde nationale skranker inden for EF gennem venskabsbyarbejde.

Enhver borger i byerne Paisley, Sutton, Apeldoorn, Blankenese, Minden, Wilmersdorf og Gladsaxe kunne deltage. De fem udenlandske venskabsbyer lå i lande, der allerede var optaget i EF. Essayet skulle være på max 1000 ord, og præmierne var gratis deltagelse i en konference på Højgård om emnet i april 1973.

Der blev udtrukket to vindere fra hver by. Interessen for dansk deltagelse var dog ret besked, og det viste sig blandt andet ved, at den ene danske vinder slet ikke boede i Gladsaxe, men i Skovlunde.

Klap hesten!

1970'erne bød på to verdensomspændende energikriser, den første i 1973-74, den næste i 1978-80. Med dem kom der lavkonjunktur og færre penge - også i kommunerne. I 1972/73/74 betød det nedskæringer på venskabsbysamarbejdet. Europaudvalget måtte se sit budget beskåret, men det vrimlede fortsat med ideer og lyst til at

igangsætte nye initiativer i fredens og fordragelighedens tjeneste.

Europaudvalget med tilknyttet kommunalt sekretariat formidlede kontakterne til venskabsbyerne, mens foreninger og private - ikke mindst GIV - tog sig af alt det praktiske omkring rejserne.

Europaudvalgets udspil var tillige, at antallet af nye venskabsbyer skulle begrænses. Der var 14 venskabsbyer i 1972, og da Tove Smidth kom hjem med Gagny i 1975 var der så 15. Europaudvalget mente, at kommunen ikke skulle op over 16-17 venskabsbyer i det hele, og i praksis har Gladsaxe det meste af tiden haft 15 venskabsbyer.

I 1974 støttede Arne Hermann som formand for GIV op om kommunens stop for nye venskabsbyer. Det var svært for foreningen (og kommunen) at nå at konsolidere alle de mange venskabsrelationer.

GIV havde på ingen måde nået at arrangere rejser til alle venskabsbyer endnu, endside fået andre venskabsbånd knyttet til dem. Det var dyrt at rejse langt i 1970'erne. Selvom chartertursimen var startet i 1949, var det stadig dyrt at rejse.

GIVs rejser foregik næsten udelukkende med bus, kun til Klagenfurt og Sutton havde foreningen indtil 1974 taget et fly. Desuden var det absolut nemmest for GIV at arrangere rejser til byer, der også havde en venskabsforening.

Det vil sige, at der altid har været ubetinget mest samarbejde med Sutton, Wilmersdorf, Minden og Apeldoorn, men også Solna var det lykkedes at knytte nære forbindelser til.

De personlige forbindelser til venskabsbyernes borgere skulle vedligeholdes, samtidig med at nye venskabsbyer blev indtaget, og GIV kunne ikke følge med.

Nye boller på suppen?

Den konservative Lars Abel havde fra GIVs første færd været aktiv medspiller i venskabsby-

sagen. I begyndelsen af 1985 holdt han tale ved GIVs store årlige nytårsfest, og havde forfattet følgende lille hyldestdigt til lejligheden:

*Knyt venskabs stærke bånd
byg over verden bro
det er den bedste måde
at få fredens tanker til at gro!*

Ved generalforsamlingen i marts 2009 trak Arne Hermann sig fra formandsposten i GIV efter knap 40 års aktiv indsats, og Lars Abel blev valgt til ny formand. I en mail til kommunen skrev Lars Abel, at "det er hensigten at påbegynde et generationsskifte i ledelsen af foreningen over

Det var Foreningen Nordens Gladsaxe Afdeling, der skabte forbindelsen til den første venskabsby Solna i 1952. Billedet er taget ved Solnas besøg i Gladsaxe d. 17. oktober 1952. Her er en gæst fra Solna på besøg i Børnehaven Alsikemarken. (Foto: Fritz Bornkessel).

de nærmeste år". Udfordringen i 2009 var som i 1980'erne at nå ud med GIVs budskab til almindelige borgere og få dem engageret.

Og det med at aktivere borgerne har næsten alle dage været en del nemmere skrevet end gjort. For er GIV i krise?

Medlemstallet i sig selv er ikke afslørende. Det er til gengæld nok medlemmernes gennemsnitsalder, som er en del over folkepensionsalderen. GIV har mange udfordringer i dag, men den største er nok, at hele venskabsbytanken er knyttet til en anden verdensorden end den, vi lever i i dag, hvor globaliseringen er en kendsgerning, og udfordringerne anderledes.

I dag er der næppe mange, der frygter endnu en krig mellem landene på europæisk jord. Til gengæld er det et faktum, at krig og ufred hersker i stor stil i Mellemøsten og på det afrikanske kontinent. Og at Danmark deltager i nogle af disse krige. Desuden rasler russerne gang på gang med sablerne, mens Nordkorea og USA bruger en del energi på gensidige atomtrusler. Så verden er ikke blevet fredeligere siden afslutningen på den kolde krig, men trusselsbilledet er anderledes.

Endnu afspejler venskabsby-sammensætningen ikke denne nye verdensorden, og det gør det svært for foreninger som både GIV og Norden, der medlemsmæssigt lider under nøjagtig samme mangel på nye hoveder, at få nye og ikke mindst yngre medlemmer. Norden opgav som nævnt at opretholde en lokalafdeling i Gladsaxe-Herlev i 2018. De så højt ønskede yngre medlemmer har ganske enkelt ikke oplevet den kolde krig, endside 2. verdenskrig. Venskabsbyerne var et symbol på almindelige menneskers ikke bare ønske om, men ligefrem KRAV om fred og nedrustning i årtierne efter 2. verdenskrig.

Venskabsbyerne har altid givet os interkulturelle oplevelser, og på den led er de på ingen måde overflødige. De uniformerede korps med PAGGS og de mange idrætsklubber og -forenin-

gers samarbejde med ditto klubber og foreninger i venskabsbyerne taler deres eget tydelige sprog om venskabsbyernes betydning. Men venskabsbyerne er ikke længere repræsentative for dagens globale udfordringer. Samtidig er det blevet så tilpas billigt at rejse, at de fleste ikke længere ser det som noget ekstraordinært endside ekstravagant at rejse med en delegation i bus til en venskabsby. At rejse i dag er helt naturligt for de fleste mennesker. At krydse grænser er hverdag. Og venskaber behøver ikke længere personlig kontakt ansigt til ansigt, fordi vi har – og forstår at udnytte – alle de sociale medier. At lave venskabsbysamarbejde og drive foreninger som GIV og Norden i dag er en udfordring. Hvis det skal give mening for yngre generationer, skal "posen" rystes og indholdet både gentænkes og fornyes.

Kilder:

GIVs arkiv

Foreningen Nordens arkiv (lokalafdelingen i Gladsaxe)

Borgmesterkontorets/Europasekretariatets/Internationalt Sekretariats korrespondance vedrørende venskabsbyerne

Foreningen for Fred i Friheds arkiv

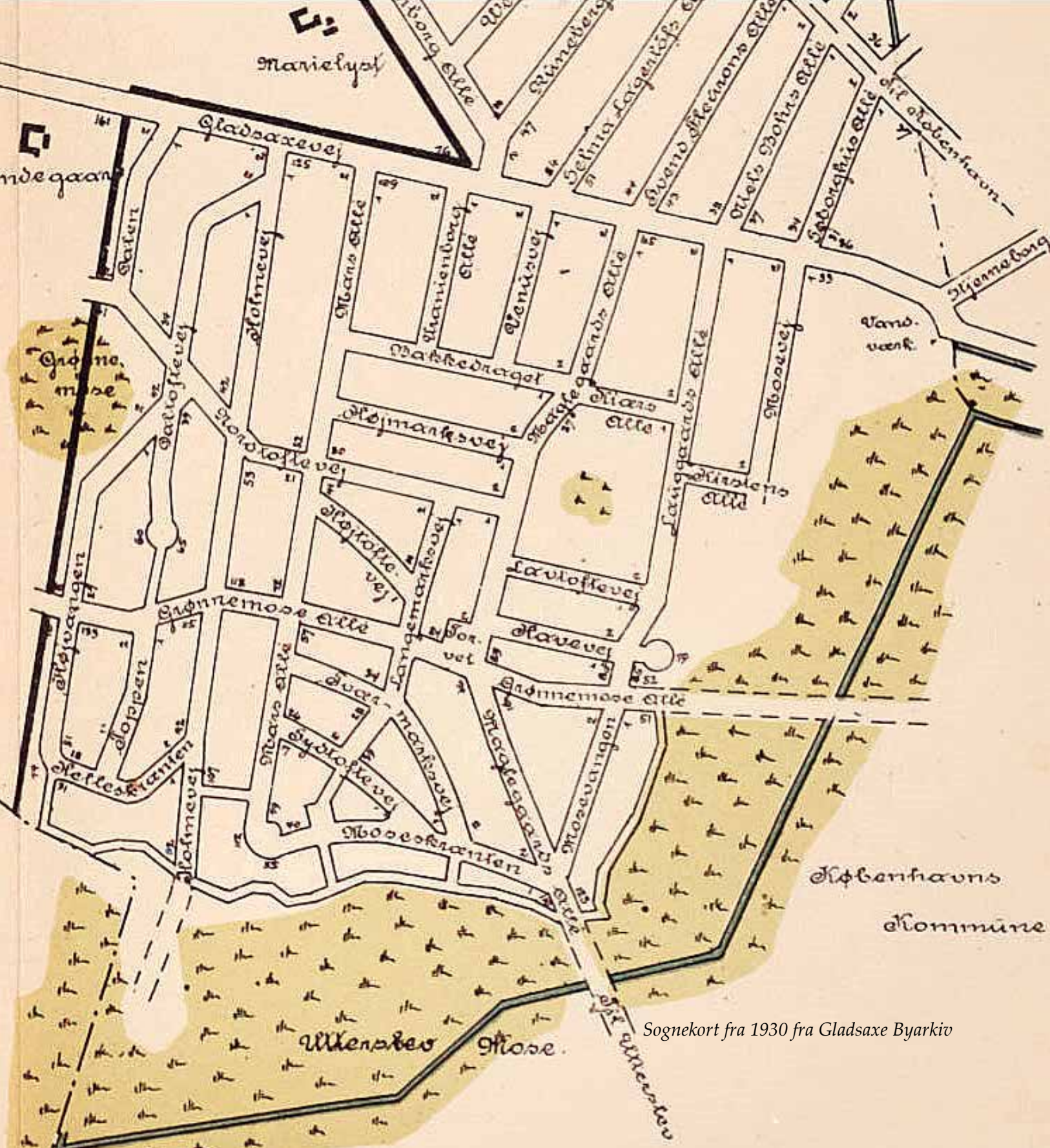
Samtale med tidligere borgmester Tove Smidth Mailkorrespondance med tidligere redaktør Jørgen Olsen

Samtale med Thine Buch Laursen fra Internationalt sekretariat

Samtale med formand for GIV Lars Abel

Diverse opslag på hjemmesider og i Gladsaxe Bladet, som nævnes/refereres løbende i artiklen PAGGS og InterBUS er baseret på hjemmesider Bog: Venskabsbyer af Thine Buch Laursen

Sognekort fra 1930 fra Gladsaxe Byarkiv

Søborgmaglekvarteret gennem 100 år

Søborgmagle Grundejerforening kunne fejre 100 års jubilæum i 2017. Svend Breum har boet i kvarteret i det meste af sit liv. Han fortæller om kvarterets historie fra udstykningen af de oprindelige gårde, opførelsen af villaer, forretninger, virksomheder, selvbyggerkirke frem til i dag.

Af Svend Breum Petersen med god hjælp af Eva Molin, Gladsaxe Byarkiv

En beretning om Søborgmaglekvarteret i Gladsaxe Kommune gennem 100 år vil og kan ikke være i fuldstændig kronologisk orden, for det er næsten umuligt. Det er mere en fortælling om udvikling, begivenheder o.l. - dels generelt i området og dels egne oplevelser.

Det kan ikke undgås at komme ind på forhold og udvikling uden for Søborgmagleområdet - eller Maglegårdskvarteret, som det oftest kaldes nu - da det trods alt er et mindre område af det, vi i dag kalder Søborg - for ikke at sige, at det kun er en lille bid af Gladsaxe Kommune.

Det er naturligvis begrænset, hvad jeg personligt kender til Maglegårdskvarteret i de første - skal vi sige 35 år - af grundejerforeningens levetid. Jeg er

”kun” kommet i Maglegårdskvarteret siden 1950, da jeg flyttede til Søborg med mine forældre og to søskende.

Maglegårdskvarteret – en del af Søborg

Området strækker sig fra den sydlige del af Gladsaxevej ned til Utterslev Mose og omfatter de jordarealer, der tidligere tilhørte gårdene Maglegaard, Grønnemosegaard og Lauggaard.

Det er et villakvarter i den sydøstlige del af Gladsaxe Kommune og det kvarter, som synes mest harmonisk blandt Gladsaxe Kommunes forskellige lokalområder - uden industri- og håndværksvirksomheder og få etagebyggerier.

Og der er kun få institutioner - børnehuse på

Søborgmagle Torv set fra Højtoftevej ved Langemarksvej. Billedet er taget i februar 1954. (Foto: Gladsaxe-billeder)

Højmarksvej og Lauggårds Allé samt "Saxen" helt i udkanten af kvarteret på den tidligere vandværksgrund på Gladsaxevej.

Endvidere to kirker - Søborgmagle Kirke på Magle Torv og "Jesus Kristi Kirke af sidste dages Hellige" på Maglegårds Allé.

De gamle landsbyer

Der har boet folk i Søborgmagleområdet siden den ældre stenalder, men det var først i midten/slutningen af 1700-tallet, at bønderne fik mulighed for at bosætte sig på egen ejendom.

Området hørte ind under Buddinge - den ene af de fire landsbyer og sogne, som Gladsaxe Kommune består af: Kirkebyen Gladsaxe med kirken fra slutningen af 1100 tallet og landsbyerne Bagsværd, Mørkhøj og Buddinge.

Søborg er således ikke en del af det gamle Gladsaxe, men alligevel den største bydel i dag - måske fordi det er den første del af Gladsaxe, som blev bebygget med villaer og etagehuse af udflyttere fra Københavns brokvarterer omkring

1900-tallet. De ville ud og have luft på landet! Bondegården Maglegaard lå oprindeligt nede i Buddinge landsby, hvor vi i dag har Buddinge Rundkørsel, Gladsaxe Rådhus og Buddingecentret.

Efter udflytningen af gårdene i 1770'erne, kom den til at ligge på den yderste del af Buddinge Mark med grænse til Utterslev Mose og Brønshøj.

Den fik matrikel-nr. 3 af Buddinge. Alle udstykninger fra Maglegaard fik derefter nr. 3, som stadig kan ses i skøderne med egne matrikel-nr. f.eks. Matr. 3 ab af Buddinge.

Ved udstykningerne af gårdene fra Buddinge landsby fik Søborggaard nr. 1 - Lauggaard nr. 2, Maglegaard nr. 3 og Grønnemosegaard nr. 4. Hovedbygningen til Grønnemosegaard ligger i øvrigt stadig på Holmevej 57 og altså med matrikel-nr. 4a.

Tidligere var der en vej fra Gladsaxevej op til Grønnemosegård. Det var en allé, og mange af de store træer ses tydeligt ved bronzealderhøjen

Garhøj og i baghaverne på Holmevej og Mars Allé.

Nordtoftevej mellem Maglegårds Allé og Mars Allé er fra udstykningen af Maglegaard, og alle parcellerne har matr.nr. 3, mens parallelvejen Højmarksvej har matr.nr. 2 af Buddinge - og er altså fra udflyttergården Lauggaard.

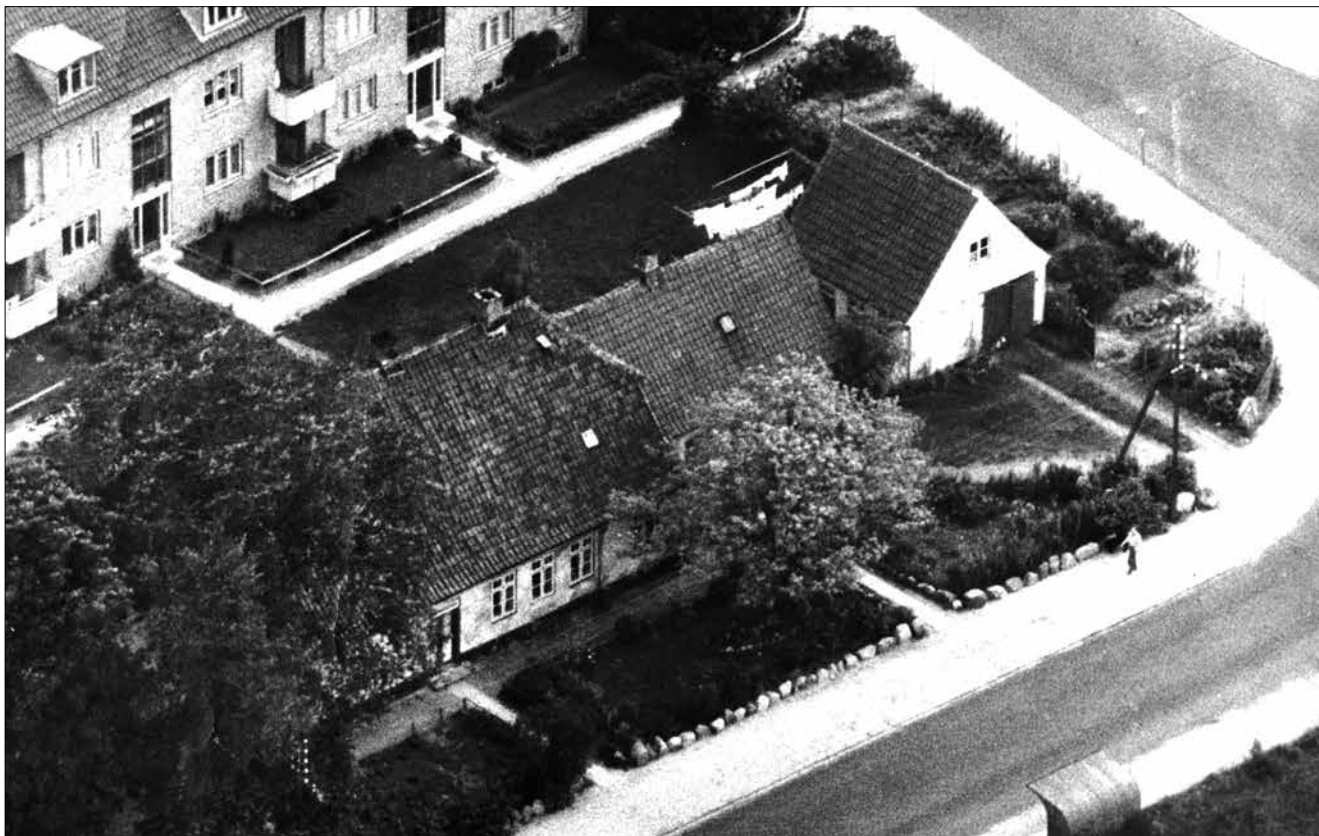
Skellet mellem bondegårdene Laugaard og Maglegaard var således mellem Højmarksvej og Nordtoftevej - og det er derfor også blevet skellet mellem Søborg Grundejerforening og Søborgmagle Grundejerforening.

Den nuværende status for Maglegårdskvarteret i denne del af Gladsaxe Kommune begyndte i slutningen af 1800-tallet, da proprietærægtepar-

ret Gotholdt Kiær og hustruen Petrea Malling Kiær købte Lauggaard og Maglegaard i 1895. Disse to gårde var blevet lagt sammen allerede i 1841, og derved blev Maglegaard blandt de store gårde i Gladsaxe.

De tre største gårde i Gladsaxe i 1890'erne var Aldershvile med Højgaard i Bagsværd (302 tdr. land), Mørkhøjgaard (192 tdr.) og Maglegaard (156 tdr.).

Maglegaards bygninger var så store, at de i mange år blev brugt til indkvartering af soldater under efterårsmanøvrerne – soldaterne måtte dog tage til takke med at sove i den meget store lade – mens officererne selvfølgelig overnattede i hovedhusets pæneste stue.

Maglegård set fra oven lige før den måtte vige pladsen for udvidelse af Maglegårds Allé og parkeringspladser til boligblokkene øverst i billedet. Billedet er fra 1955. (Foto: Gladsaxebladet).

Proprietær Peter Bernhardt Gotholdt Kiær (1851-1923) var én af de væsentligste drivkræfter bag den rivende udvikling i Søborg. Han flyttede til Søborg i 1895 og slog sig ned på Maglegaard, som han havde købt. Han var gift med Jensine Petrea f. Malling (1852-1914). (Foto: Susanne Katz og Kirsten Peters).

Det var rent bondeland, og Kiær-ægtesparret havde ved købet af gårdene på ingen måde forudset, hvor hurtigt udviklingen ville gå i området.

På Søborgmagle Grundejerforenings hjemmeside er der en tegning af Maglegaard, som jeg kan huske, den så ud i slutningen af 1950'erne. Den havde en meget stor have og mange store træer. Nu er haven villagrundene mellem Havevej og Grønnemose Allé.

Etageejendommen Maglegårds Allé 123-129 bag

stuehuset blev bygget lige efter 2. verdenskrig – altså i Maglegaards store have.

Gårdens udlænger lå på grunden (Magle Torv), hvor vi i dag har legeplads mellem etageejendommene og kirken, så områdets børn leger faktisk lige midt på den gamle Maglegaards gårdsplads.

Det var altså blot seks år efter, at ægteparret Kiær erhvervede gårdene Lauggaard og Maglegaard, at det gik rigtig stærkt med udviklingen i den sydlige del af Gladsaxe Kommune.

Det startede i 1901 med udstykningen af Søborggaard, hvor vejene langs Søborg Hovedgade på begge sider blev anlagt, men hovedsageligt over mod Gladsaxevej. Og det hele gik rigtig hurtigt. Søborggaard-udstyknngen blev til et Klondyke, et ægte nybyggerland uden faciliteter og uden en overordnet plan for området. Udstykningen var sket med fortjeneste for øje, og det er der jo i princippet ikke noget galt med, men da det også var tiden, før der fandtes byplaner, så var det ret væsentligt, at folk, der udstykkede, selv havde en idé eller plan for, hvad de ønskede. Ud over at tjene penge.

Den nye bebyggelse i Søborg startede med lysthuse. Siden skød diverse helårsboliger af meget forskellig kvalitet op. Husene gav et meget broget billede af arkitektur – eller mangel på samme. Arkitekter og andre med sans for rene linjer græmmede sig. De græmmede sig både over husene og over vejene, der var så lige, at de så ud til at være afsat med lineal.

I dag ses det tydeligt, at det var tilfældet, for alle sidevejene til Søborg Hovedgade ligger parallelt på strækningen fra kommunegrænsen til København til Søborg Torv.

For efterfølgende at forhindre lignende kvartierer opstod Søborg Forskønnelsesforening i 1911. Dens bestyrelse bestod af bygningskonduktør Emilius Rosenbæk, der boede på Mars Allé 11, som er et af de første huse i Lauggaards udstykning (huset står der stadig), og af malermester

*I 1905 købte arbejdsmand N. P. Nielsen og hustru Marie grunden Maglegårds Allé 19 og byggede hus. Ejendommen med den specielle gavludsmykning fik navnet Rosenborg. De boede der med 5 børn.
(Foto: Anna Strandberg 1908).*

Hjalmer Thorsen, lærer C.C. Binger, tilskærer R. Lutz og journalisten Hans Lundbeck. Til foreningen var knyttet flere arkitekter, blandt dem var Knud Tangenberg Seest, som tegnede

adskillige typehuse i Bedre Byggeskik-stilen til opførelse rundt om i Søborg. Han stod bl.a. også for Søborg Skoles store bygning ud mod hovedgaden, det gamle posthus på hjørnet af Søborg

Hovedgade og Wergelands Allé (tidl. også Borgernes Hus – nu Håndværkernes Hus og Glad-saxe Bladets redaktion), samt apotek- og bankbygningen overfor.

Banken var selvstændig og hed Søborg Bank helt op til 1950'erne. Den lokale bank blev i årene efter overtaget af storbanker med mange forskellige navne efter fusioner. Nu er det Jyske Bank.

Men der var grænser for, hvad Forskønnelsesforeningen kunne opnå af resultater i det, der blev kaldt "Søborg Villakvarter". For da foreningen blev oprettet, var mange af skaderne allerede sket.

Villaer i stil med Rosenborg (Maglegårds Allé 19) med særpræget udsmykning og andre huse med knaster og karnapper, tårne og spir var opført og lod sig ikke fjerne igen.

Et pragteksempel på foreningens godkendte huse ligger på Runebergs Allé 41. Det blev i tidligere beskrivelser kaldt "mønsterhuset" – et godt eksempel på "Bedre Byggestil".

Gotholdt Kiær lod imidlertid Lauggaard udstykke i 1903 kort efter udstykningen af Søborggaard i 1901.

Lauggaards jorder blev bl.a. til vejene Venusvej,

Mønsterhuset omtaltes af journalisten på Søborg Tidende som intet mindre end et "eventyrslot"! Det blev tegnet af K.T. Seest i 1916. (Foto: Søborg Tidende).

Uranienborg Allé, Mars Allé og Bakkedraget, der ved udstykningen var en del af Mars Allé.

Navnet blev ændret i 1918 til Bakkevej, som igen blev ændret i 1925 til Bakkedraget. Vejen fører fra Maglegårds Allé op ad bakken til Mars Allé, hvor der lå en bronzealderhøj "Rævehøj", der blev udgravet og sløjfet af Nationalmuseet i 1941.

Disse fire veje var en forlængelse af det øvrige Søborg Villakvarter, som lå på begge sider af Gladsaxevej, der havde navnet Fabriksvej indtil 1924. Dette område med de fire veje var heller ikke et sted med en gennemtænkt bebyggelsesplan. Man gik bare i gang med bygningen af sit eget ønskehus uden tanke for kvarterets helhed.

Samme Gotholdt Kiær kom i sognerådet i 1904 og var i øvrigt den første sognerådsformand i Gladsaxe efter adskillelsen fra Herlev i 1909. Han fik tilnavnet "sognekongen" og fik sågar også opkaldt en vej efter sig, nemlig Kiærs Allé. Kiær blev den sidste fra landbruget som sognerådsformand, og han blev i 1913 afløst af socialdemokraten, maler C.V. Rasmussen.

Siden har der været socialdemokratisk styre i Gladsaxe. Man gik fra 'grønt' konservativt styre til 'rødt' arbejderstyre.

Højmarksvej hed oprindeligt Helmsvej efter direktør og fabrikant Holger Helms. Han sad – lige som Kiær – i sognerådet, og måske derfor fik også han opkaldt en vej efter sig. Det blev dog besluttet at ændre navnet i 1923. Holger Helms fik så i stedet en anden vej opkaldt efter sig, Helmsvej i Bagsværd, hvor han havde bygget sig en villa.

Maglegaardens område

I 1917 besluttede Gotholdt Kiær at sælge Maglegaard og de jorder, der oprindeligt hørte til denne gård, til Søborg Forskønnelsesforenings bestyrelse.

De herrer oprettede Interessentskabet Maglegaard, og de aftalte med Kiær, hvordan købet skulle forrentes og afdrages. De fik lempelige vilkår, for ingen i interessentskabet havde nogen

Livet blev nydt i haverne i Maglegårdskvarteret uden for København. (Foto: Inger Hasle, 1929).

formue. De var alle drevet af en ildhu og entusiasme, som Gotholdt Kiær gerne ville bakke op omkring.

I 1917 var prisen for grundene 41 øre pr. kvadratalen. Og der blev skrevet i annoncerne: "Intetsteds faar De billigere og smukkere beliggende jord end i Søborgmagle...!!"

Først når parcellerne var solgt, skulle Kiær have sin betaling. Men alle grunde var solgt allerede i foråret 1918 trods problemer under 1. verdenskrig. Og Kiær havde fået alle sine penge.

Alle grundejere i Maglegaards udstykning skulle være medlem af Grundejerforeningen Søborgmagle, som blev stiftet 21. november 1917.

Bestyrelsen ved stiftelsen dengang var bl.a. en del borgere, der boede inde i København. Kontoret lå på Jagtvej i Folkets Hus med kontortid mandag kl. 7-9. Om søndagen, når man var ude i haven, var kontoret dog åbent på Maglegaard kl. 10-14, så man kunne få kontakt med foreningen.

Det nye kvarter skulle hedde Søborgmagle Kvarter, og det skulle ligne en engelsk haveby. Vejene skulle være bugtede og følge landskabet ved mosen – ikke være ligesom sidevejene til Søborg Hovedgade.

Kun Maglegårds Allé og Grønnemose Allé fik større bredde og en mere ret linjeføring.

*Louis Zwicki Piano- og flygelfabrik lå på hjørnet af Maglegårds Allé og Gladsaxevej.
(Foto: Eugen Amding, 1958).*

Et af de første huse, der blev bygget i Søborgmagle, var i 1927 på Maglegårds Allé 114, hvor en maskinarbejder, A.V. Jørgensen, fik sit helårshus kaldet "Nybo" – navnet er desværre slettet nu. Han boede i huset til 1988, var med i grundejerforeningens ledelse, formand og siden æresmedlem. Han havde i sin tid også købt Maglegårds Allé nr. 86 for kr. 1.006,14. Her ligger nu et dobbelthus.

Maglegårds Allé havde i starten sit løb fra Gladsaxevej og ned til mosen, men senere blev vejstykket op til hovedgaden ændret fra Gladsaxe Allé, senere Svend Fleurons Allé til Maglegårds Allé. Derfor blev husnumrene ændret fra den første udstykning.

En stor grund blev udlagt til skole. Grunden lå på Maglegårds Allé mellem Kiær's Allé og Maglestien og blev tilbudt kommunen for en meget favorabel pris, men kommunen takkede nej, fordi det trods alt var langt væk fra alting, og der boede jo ikke ret mange børn derude endnu.

Der var en branddam eller et gadekær så sent som i starten af 1960'erne, hvor "søen" blev brugt til skøjteløb om vinteren af kvarterets skolebørn, der boede i Maglegårdskvarteret og gik på Marie-lyst skole.

Grunden købte mormonerne sidenhen og opførte kirken – "Jesus Kristi Kirke af de sidste dages Hellige" - i årene 1965-1968.

Der var mildt sagt langt fra København til Søborgmagle i 1917. I annoncerne i avisen "Socialdemokraten" stod der, at man fra København kunne tage sporvognlinje 5 til Bispebjerg Torv og kunne så nå til Søborgmagle på gåben på 25 minutter. Det var ned ad Frederiksborgvej til Søborghus Kro, videre ad Gladsaxevej og til venstre ved Maglegårds Allé og så en lille tur mod Søborgmagle.

Søborghus Kro blev således attraktivt som hvilested og havde gode år. Kroen er kendt helt tilbage fra 1587 som opholdssted på vej ud af København på vej til Nordsjælland - og den blev i 1920'erne og 30'erne også brugt til boksestævner og foreningsfester i den første organiserede idrætsforening i Søborg/Gladsaxe.

Søborghus Kro blev revet ned omkring 1940 til fordel for den røde etageejendom på hjørnet af Frederiksborgvej og Gladsaxevej. Restauranten

hed dog Søborghus Kro i mange år, indtil den blev italiensk restaurant, siden hen kinesisk og nu indisk.

Det var initiativrige folk fra Lauggårdskvarteret, der stiftede Søborg IF 21. juni 1916, da man savnede en rigtig organiseret forening for Søborgs unge.

Der blev spillet fodbold de første mange år på græsarealet bag Søborg Skole på Wergelands Allé, og vintertræningen foregik i skolens gymnastiksale.

En af stifterne var Martin Jensen (1897-1991), der boede på hjørnet af Lauggårds Allé (nr. 37) og Kiærs Allé i det lille bindingsværkshus, som stadig ligger der. Mange idrætsledere inkl. mig selv er kommet i huset, når der var noget, man ville lære af den erfarne foreningsmand, som i hele sin 40-årige formandstid i Søborg IF/Gladsaxe IF (1930-1970) også var den meget markante idræts-

Søborghus Kro med hele personalet ude foran i juli 1910. (Gammelt postkort).

Postkort med parti fra Søborg Mose/Utterslev Mose ved Maglegårds Allé dateret til 1930-35 (broen blev fjernet 1935). Bag husene løber Moseskrænten.

leder for al idræt i kommunen. Martin Jensen var således med til bl.a. at starte interesseorganisationen for idræt - Fællesrepræsentationen af Idrætsforeninger i Gladsaxe Kommune/FIG i 1923 (nu Foreningernes Idrætsråd Gladsaxe/FIG), og han var i slutningen af 1930'erne drivkraften bag etableringen af idrætsanlægget Gladsaxe Stadion mellem Gladsaxevej og Vandtårnsvej.

Utterslev Mose og vejene igennem

Da man begyndte at sælge de udstykkede grunde fra Maglegaard i 1917, hed det sig også, at man kunne tage vejen fra København til Søborgmagle, når der en dag kom en bro over befæstningskanalen ved Søborg Mose. Det ville så være en gåtur fra Bellahøj ved apoteket, som var sporvognens endestation, til Søborgmagle på et kvarters tid. Det var ned over Utterslev by og torv og videre ad grusvejen til venstre og op over bakken (Hor-

sebakken) på Nebbegaardens jorde, gennem haveforeningen "Fælleseje" til militærdæmningen og broen.

De må have haft stærke ben dengang og have gået virkelig hurtigt! Faktum blev, at samtidig med, at sporvognen blev forlænget til Søborg Torv i 1924, kom der bro over befæstningskanalen selvsamme år. Denne bro forbandt Maglegårdskvarteret med Horsebakken og Brønshøj og var først en træbro over mosevandet. Den gjorde afstanden til og fra Maglegårdskvarteret meget kortere for gående og cyklende, når de skulle ind til hovedstaden. Træbroen over mosen var kun for gående og cyklister med armmuskler. Cyklen måtte man nemlig bære et par trin op og ned i hver ende af broen. Denne vej mod Brønshøj var meget trafikeret med op til 3.500 vejfarende i døgnet. Ikke alle var fra Søborgmagle - de fleste kom fra andre områder på begge sider af mosen.

I 1935 var broen ved at falde sammen, og i 1936 blev en ny fast bro og vej over mosen påbegyndt. Den nye betonbro med kørevej kunne indvies i 1938.

Maglegårds Allé blev således i 1938 forbundet via betonbroen til Horsebakken, og Grønnemose Allé fik efterfølgende forbindelse til Emdrup i 1942 via en dæmning over mosearealet.

Maglegårdskvarteret her har altid været tænkt som et lukket villaområde med kun to gennemgående veje, Maglegårds Allé og Grønnemose Allé, og med dele af Mars Allé som trafikveje.

Man har også haft med i planerne at forlænge Grønnemose Allé videre ned over Lundegaardens marker (nu Høje Gladsaxe) og forbinde den med Novembervej nede i Mørkhøj. Det blev som bekendt ikke til noget, da Hareskovvejen blev etableret. Broen over Høje Gladsaxe Vej – "Vandledningsvejen" - for enden af Grønnemose Allé er en del af den plan.

De gennemgående veje skulle trafiksaneres med alle øvrige veje som stilleveje og gerne med vejtræer, som det er anlagt på sidevejene til Søborg Hovedgade.

I dag er det i stedet vejbump, vejlukninger og 40

Sandsugeren til venstre venter på prammen, som ses i billedets baggrund til højre. Prammen er fuldt lastet med det dynd, som en gravemaskine graver op et andet sted i Utterslev mose. (Foto: Gladsaxe billeder).

km fartbegrænsning – og det er alle vel godt tilfredse med. Den reelle fart er dog ofte noget højere!

Lysreguleringen af krydset Maglegårds Allé - Grønnemose Allé kom i 1973 efter opfordring fra grundejerforeningens medlemmer på generalforsamlingen marts 1973.

Før broen over mosen blev bygget, var der gået flere år med diskussioner mellem København, Gentofte og Gladsaxe. Hver af de tre kommuner ejede noget af mosen. København ejede absolut mest, og i 1931 besluttede Københavns Kommune, at de ville udlægge Utterslev Mose som naturpark. De ville også gerne anlægge en ny, fast bro, som skulle forbinde Maglegårds Allé med Horsebakken, men kun hvis Gladsaxe Kommune afgav rettighederne til mosen. Det gjorde Gladsaxe i 1936.

Det samme gjorde Gentofte med deres lille bitte bid af mosen nede for enden af Gladsaxevej ved Søborghus, og dermed kunne projekt naturpark begynde. Oprensning og udvidelse af mosen var et beskæftigelsesprojekt for unge arbejdsløse. Dem var der ufatteligt mange af i de år forud for og under 2. verdenskrig. Utterslev Mose med sine godt 17 km cykel- og gangstier blev indviet i 1945. Naturparken er på 500 tønder land = ca. 250 hektar.

Meget af det opgravede mudder og jord fra den tilgroede mose blev til græsplæner og idrætsbaner, og der blev anlagt øer ude i søen til gavn for fugle og dyreliv.

En interessant hændelse under 2. verdenskrig var, at under folkestrejken i 1944 ville tyskerne lukke københavnernes inde i byen, og der blev derfor etableret vejspærringer med panserkøretøjer, pigtråd og vagtsoldater rundt om byen og bl.a. på betonbroen Maglegårds Allé/Horsebakken.

Under besættelsen 1940-45 hentede omegnens borgere vand i mosen til toiletskyl, og man badede også i det mudrede vand, da der var vandmangel i hele københavnsområdet.

Udbygningen af Søborgmagle

I 1917 blev der lyst en serie villaservitutter på grundene. Folk måtte gerne bygge midlertidige skure og lysthuse - i hvert fald havde interessentskabet ingen indvendinger.

I maj 1918 mente man, at der var opført 80-90 huse, og året efter var tallet helt oppe på ca. 300. Kommunens tekniske forvaltning havde i 1920 dog kun registreret ca. 233 lysthuse – en del med helårsbeboelse.

Kommunen havde en ganske anden holdning til etablering og registrering af lyst- og sommerhuse end "nybyggerne", men det er en helt anden snak.

Interessentskabet, der jo ejede grundene, betingede sig, at når der skulle bygges helårsbolig på grunden, så skulle en række regler følges.

Huset måtte maksimalt fylde 1/4 af grundens areal. Det måtte højst have kælder, stue og første-sal. Der måtte dog også gerne bygges en kvist på. Og byggetegningerne skulle godkendes af Forskønnelsesforeningen, inden huset blev bygget. På den måde sikrede interessentskabet sig, at alle villaer i området blev bygget i tidens stil og af god kvalitet.

De første huse begyndte at dukke op i starten af 1920'erne.

Søborgmagle Grundejerforening var beboernes samlingspunkt helt fra starten i 1917. Der var ingen store lokaler i umiddelbar nærhed, så man samledes på Emdruplund, der lå, hvor Holberg-skolen nu ligger ved Emdrup Torv, og siden i Borgernes Hus på Søborg Hovedgade.

Dette første Borgernes Hus i Gladsaxe blev etableret af Søborg Grundejerforening i 1924. Det var hele Søborgs samlingssted med fester, danseskole osv. Og her holdt mange foreninger deres generalforsamlinger og andre møder helt op til 1960'erne.

I denne ejendom var der også møbelhandler i mange år, nemlig Steffensens Bolighus. Nu er det Café "Fik-Ret".

Det første Borgernes Hus i Gladsaxe blev etableret af Søborg Grundejerforening i 1924. Siden blev det til Steffensens Bolighus og nu Café Fik-Ret. (Gammelt postkort).

Maglegaard lå, hvor der i dag er P-plads modsat det store areal med torvet og legepladsen – altså lige foran etageejendommen Maglegårds Allé 123-129.

Gårdens hovedbygning var i sin tid tiltænkt at skulle være en central del af den nye bebyggelse. Den skulle indrettes til forsamlingshus for kvarterets indbyggere.

Villaservitutterne var gældende indtil 1960, hvor de blev suppleret af lokalplaner og retningslinjer udstukket af kommunen. Der var strenge servitutter på grundene for at holde kvarteret smukt. Ingen fabriks- eller lagerbygninger, eller bygninger med virksomheder, der "ved støj eller ilde lugt forulemper de omboende".

Heller ikke handelsvirksomheder – kun omkring torvet, hvis randbebyggelse var udlagt til forretningsbebyggelse.

Disse servitutter var gældende indtil 1960, da lokalplaner også blev gældende bl.a. for, hvad man må, og hvordan de enkelte områder skal se ud.

Lokalplanerne for Maglegårdskvarteret har givet mulighed for en bebyggelsesgrad på 25 % indtil for få år siden (nu 30 %), ligesom villaer stadig ikke må være i to fulde etager.

Det er netop blevet afklaret i 2017 i f.m. kommu-

neplanen for de kommende år efter lange og intense forhandlinger samt mange høringssvar fra borgere i alle kommunens forskellige villakvarterer. Heraf også en del fra villaejerne i Maglegårdskvarteret.

Selv om Maglegårdskvarteret var gennemtænkt fra start af, tog det sin tid at få området kloakeret, få indlagt vand, el og gas. Det gjorde det også nærmest umuligt at tænke på at bygge andet end lysthuse i begyndelsen.

Vandledninger lå oven på jorden, og der var haller med jævne mellemrum, hvor folk kunne gå ud og tappe vand til eget forbrug. Der kunne først indlægges vand i husene i takt med, at kloakering m.v. kom i orden.

Først i 1936 var kloaknettet fuldt udbygget sådan, at samtlige husstande kunne tilsluttes og få

wc uden brug af septiktanke. Vejene blev anlagt i samme fart, som kloakeringen blev udført.

Detailhandlen i og omkring Maglegårdskvarteret

Omkring 1926 blev den første etageejendom ved Magle Torv bygget. Her kom forretninger. Ved torvet var servitutterne nemlig anderledes. Her måtte bygges 2½ etage og med forretninger i stueetagen.

I den første ejendom blev der indrettet tre butikker. En købmand, en slagter og et ismejeri. Senere blev disse butikker til frisør og kaffeforretning. De er nu alle nedlagt og indrettet til lejligheder.

Tidligere havde der også været drevet en smule købmandshandel fra en længe på Maglegaard, men da den længe var brændt, så var der ingen

I ejendommen på hjørnet af Maglegårds Allé og Grønnemose Allé lå flere forretninger. I dag er der en hundesalon, en frisørsalon og en køreskole. (Foto: Hubert Guillou, 1980).

Købmand Gunnar Malmgren havde butik på hjørnet af Maglegårds Allé og Kiærs Allé i mere end 30 år. Helt præcist, hvornår han købte butikken af enkefru Caroline Øholt vides ikke, men det har været omkring 1960. (Foto: Lone Dam, 1987).

konkurrence, da den nye købmand åbnede i 1926. I 1931 blev en tilsvarende etagebygning opført modsat på det sydlige hjørne, hvor der ligeledes blev etableret detailhandel med bl.a. bager, kiosk med tobaksvarer, el-artikler og købmand.

Helt op i 1970'erne og senere var der stadig mange forretninger på Magle Torv – de nævnte tre med købmand, slagter og ismejeri på det nordlige hjørne, og på hjørnet af Grønnemose Allé og Maglegårds Allé havde bager Rau sin velbesøgte bagerforretning. Selv boede familien Rau i lejligheden lige ovenover. I ejendommen var endvidere stadig købmand, tobakshandler og et par forretninger mere.

Siden hen blev det bl.a. damefrisør og fodklinik – nu kun damefrisør og køreskole.

Købmanden flyttede over i ejendommen over for kirken, da torvets randbebyggelse stod færdig. Glarmesteren, der tidligere havde haft værksted bag hjørneejendommen i nogle garager, rykkede ind med kontor, da købmanden gav op.

Ud over forretningerne på Magle Torv lå på hjørnet Maglegårds Allé / Kiærs Allé købmand Malmgren og en bager på Lauggårds Allé ved Kirstens Allé (en bror til Bondebageren på Gladsaxevej). Fra Marielyst skole på Gladsaxevej og ind mod Søborghus var der en slikbutik og en købmand på hjørnet ved Dalen, på det lille butikstov over

for Mars Allé en slagter, købmand, kiosk og restaurant (blandt de unge kaldet "Hønen") + et par forretninger mere. Bondebageren på hjørnet ved Runebergs Allé, en cykelhandler på modsatte hjørne og en bank lige over for.

Isenkræmmeren "Harder har Det" lå på Selma Lagerlöfs Allé, i krydset Maglegårds Allé lå to slagtere (nu UnoX), fiskehandler Lundahl, et vaskeri, en slikbutik og en købmand i Kallerupgård. Og endnu en købmand, "Det store Lager", ved Niels Bohrs Allé og derudover små skomagere, radiobutik og kiosker samt lokale håndværkere. Også på sidevejene til hovedgaden var der mange småhandlende og håndværkere.

Der må i dag stadig være forretninger på Magle Torv i de bestående bygninger, men der kommer ikke den dagligvareforretning, som foreslået i planerne for detailhandel i kommunen. Det satte borgerne i kvarteret en stopper for ved mange protester, som politikerne fulgte.

Efter manges mening en lidt forhastet beslutning, som blev til bl.a. efter en del fejlagtige informationer fra embedsmændene i forvaltningen.

Gladsaxevej 83 set fra Maglegårds Allé. Huset tilhørte i mange år familien Lundahl, som drev fisk- og vildtforretning på adressen. Fru Lundahl havde dagpleje i bagbygningerne, og hun kunne have op til otte børn ad gangen. (Foto: Leif Lundahl).

Kvarteret og dets beboere

Beboerne i det nye Maglegård Kvarter blev – ligesom de første nybyggere i Søborg Villaby – beskrevet som meget jævne mennesker med meget jævne indkomster og småkårsfolk fra Københavns brokvarterer. De fleste var håndværkere, resten var handlende og mindre erhvervsdrivende.

Folk i kvarteret kendte hinanden og nød at mødes, og man lånte hinanden både redskaber og arbejdskraft. Deres livsvilkår var stort set ens, og de fleste byggede efterhånden huse med både stue og førstesal, hvorefter de udlejede førstesalen som et led i finansieringen af huset.

Mange huse i Maglegårdskvarteret er således tidligere tofamiliehuse - de såkaldte muremsterhuse.

Da nogle af de strenge villaservitutter blev erstattet af lokalplaner i 1960, fik folk mulighed for at bygge lidt mere og anderledes. Der var stadig mange håndværkere i kvarteret, men nu tiltrak det også akademikere og andre med lange uddannelser og høje indkomster.

Kvarteret blev nu mindre homogent, da boligejerne fik råd til og mulighed for at bygge til og om. Legemuligheder for kvarterets børn var ikke organiseret med legepladser. Aktiviteterne foregik i egne have og på de sparsomt trafikerede veje. Først da hele randbebyggelsen omkring Magle Torv stod færdig, blev der etableret en legeplads, som i dag trænger til en gevaldig renovering.

Til grundejerforeningens møder og årsfester var der i de første mange år talstærk tilslutning. Sammen med den tilstødende grundejerforening – Grønnemose Grundejerforening – holdt man mange fester, bl.a. Sct. Hans fester på samlingsstedet ved Garhøj på Holmevej.

Digteren Benny Andersen skriver således, at han boede på Maglegaard i et par stuer, da han var meget lille barn (3-6 år), og han var ofte med på Garhøj til lokale arrangementer.

Hans ophold på Maglegaard var kort, og det senere ophold på Søborg Hovedgade beskriver

Magle Torvs legeplads fotograferet juli 1987. Legepladsen er ikke ændret eller renoveret siden da, men kommunen har planer om at kigge på den i nær fremtid. (Foto: Gladsaxe billeder).

Benny Andersen i en af sine bøger. Der boede i øvrigt familier på Maglegaard helt til nedrivningen i 1960.

Maglegaards have skulle have været en offentlig park. Det havde Seest - det var ham med typehuse i Søborg Villaby, og som var med i Forskønnelsesforeningen - egentlig tænkt sig.

Det gik ikke helt sådan. For i 1940 blev den store have udstykket. Der blev bygget en etageejendom helt op til Maglegaard (det er ejendommen

Moseskrænten med kælkebakken fotograferet i juli 1987. (Foto: Gladsaxe billeder).

Maglegårds Allé 123-129), og bag etageejendommen blev der udstykket til flere villagrunde. Der ses således rundt i nogle af haverne nogle meget flotte, gamle træer. De træer har oprindeligt stået i Maglegaards have.

Stuehuset til Maglegaard blev aldrig rigtig brugt som forsamlingshus. Bygningerne forfaldt og var efterhånden ganske uegnet til både beboelse og anden brug. Gården blev revet ned i 1960, og Maglegårds Allé blev rettet ud. Magle Torv er nu helt "pakket ind" i etagebyggeri og kirken.

Kælkebakken fra Moseskrænten og ned mod mosen blev ofte brugt i "gamle dage", når der var sne om vinteren. Børn og unge havde det sjovt og godt på kvarterets eneste kælkebakke.

Det sker nok ikke mere, for bakken er nu meget tilgroet og næsten ufremkommelig og med menneskeskabte trin, så der skal meget sne til - ja, den bliver aldrig kælkebakke mere.

De oversvømmede arealer og kanalerne i mosen blev brugt til skøjteløb. Der var ingen skøjtehal i Gladsaxe før i midten af 1960'erne, så før den tid kunne skøjteløberne - ud over at bruge de naturlige vandområder - tage til Gladsaxe Stadion, hvor kommunen overrislede det græsareal bag badmintonhallen, hvor den nyeste del af hallen senere blev bygget, når der var udsigt til en længere frostperiode. Der var opsat lysmaster på noget af banen, så de unge måtte ned i den bageste ende, når pigerne og drengene skulle hygge sig lidt i hinandens selskab.

Maglegårdskvarterets børn hørte indtil 1938 til på Søborg Skole. Derefter blev de tilknyttet Marielyst Skole, da den stod færdig. I dag hører kvarterets børn til Grønnemose skoledistrikt.

Kirker i kvarteret

Fra starten i begyndelsen af 1900-tallet hørte de nye beboere kirkemæssigt til Søborg Kirke, og de blev efterhånden så mange, at Søborg Kirkes præster bad ministeriet om en sogneudskillelse.

Bønnen kom i 1954, men derfra og til der stod en

Søborgmagle Kirke på Grønnemose Allé. Korset foran kirkens facade er eneste symbol på, at her ligger en sognekirke. Foto: Hubert Guillou, 1980).

kirke klar i Søborgmagle, var der lang vej. Kirken er en selvbyggerkirke og blev påbegyndt i 1965. Den blev opført af cirka 100 energiske mennesker fra den nye menighed og kunne indvies 23. maj 1968.

"Jesus Kristi Kirke af sidste dages Hellige" (mormonernes kirke) på Maglegårds Allé er også en selvbyggerkirke. Den blev påbegyndt i 1963 og stod også færdig til indvielse i 1968.

I Gladsaxe blev der i 1960'erne i øvrigt bygget mange nye kirker: Søborgmagle, Mormonkirken, Katolsk Kirke på Vandtårnsvej, Haralds Kirke i

Jesus Kristi Kirke af sidste dages Hellige – Mormonernes kirke på Maglegårds Allé. (Foto: Hubert Guillou, 1980).

Høje Gladsaxe, Mørkhøj Kirke, Buddinge Kirke og Stengård Kirke.

Man omtalte Gladsaxes borgmester Erhard Jakobsen som "Den største kirkebygger" siden Kong Chr. IV. I alt 7 kirker blev opført i Erhards "regeringstid" i årene 1958-72! Den 8. var på vej: Bagsværd Kirke tegnet af Jørn Utzon blev igangsat med hjælp fra Gladsaxe Kommune og Erhard Jakobsen.

Der har været flere planer for Magle Torv, bl.a. med en fin plads foran kirken og et klokketårn. De planer er aldrig blevet realiseret. Klokketårnet kom vist nok ikke pga. forventet "larm" ved kirkelige handlinger.

Lidt om grund- og huspriserne i området

Grundene blev ved udstykningen i starten af 1900-tallet solgt til 41 øre pr. kvadratalen, og tidligere er nævnt, at en grund på Maglegårds Allé var erhvervet for godt 1000 kr.

Udviklingen i grund- og huspriserne forløb nogenlunde i takt med borgernes indkomster til helt op i 1950'erne, men da inflationen begyndte at stige kraftigt i 1960'erne, tog huspriserne fart.

Et af de helt nybyggede rækkehuse på Maglegårds Allé/Maglestien - ejendommen Maglegårds Allé 101 - blev i 1965 solgt for 242.000 kr. af T. Rønne Hansen og H. Palsgaard Jensen til redaktør Ole Schou (der var ingen ejendomsvurdering). Da vi selv erhvervede ejendommen på Højmarksvej 7 i 1965, var prisen 118.000 kr. med en ejendomsvurdering på 55.000 kr. Kort efter blev vurderingen dog sat 100 % (!) op til 110.000 kr. – en utrolig stigning, som efterfølgende er ændret i takt med inflation og efterspørgsel.

Siden har vi bygget til og bygget om mange gange på de 53 år, vi har boet på adressen. Nu er vi de ældste beboere på vejen i anciennitet, men ikke helt i alder.

Højmarksvej er blevet udstykket allerede i 1905 fra Lauggaard, for den 11. januar 1905 er lyst skøde, der pålægger servitutter angående anlæg

og vedligeholdelse af vej, bebyggelse, benyttelse, beplantning, hegn, færdselsretning m.m. samt skøde på tilløbs- og spildevandsledninger.

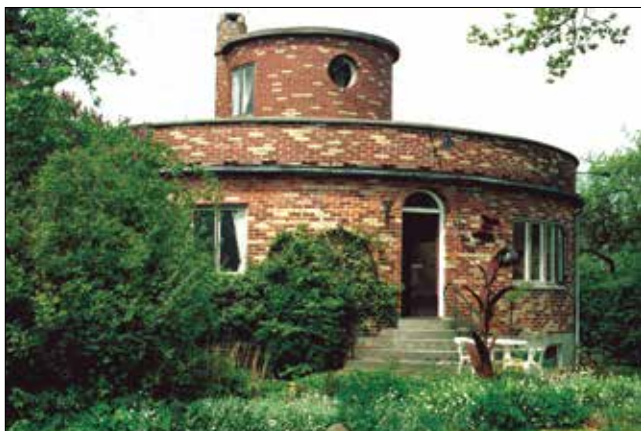
Den 31. januar 1906 er lyst skøde, der pålægger servitutter angående vej, bebyggelse, benyttelse hegn m.m.

Den 27. juni 1927 er lyst deklaration til Gladsaxe Kommune angående et vej- og kloakprojekt, afgivelse af areal til vej samt hegns flytning og vejs belysning.

Da vi flyttede ind i 1965, havde man i kvarteret vejgæld til Gladsaxe Kommune. Der skulle betales afdrag på den gæld, der var pålagt grundejerne ved kommunens anlæg af veje og siden udbygning. Gælden for alle grundejere på Højmarksvej blev reduceret i slut 1960'erne, da grunden (nu med "Børnehuset Højmarksvej") blev opdelt fra to til tre parceller.

Maglegårdskvarteret i dag

I Maglegårdskvarteret er der flere bevaringsværdige huse, som er pålagt mindre restriktioner for, hvordan man må bygge om og til. Disse ejendomme er udvalgt som gode eksempler på forskellig byggestil uanset året for opførelse. Et godt eksempel er det runde hus på Daltoftevej 16.

Det runde hus på Daltoftevej 16 inden renovering. (Foto: Eva Molin 2005).

Ser man på de oprindelige gårdes jorde, er byggerierne på Maglegård og Grønnemosegård hovedsagelig enkeltstående villaer, mens Lauggård i meget stor udstrækning er præget af rækkehuse i den sydlige del og langs Gladsaxevej af etagebyggeri.

Området er generelt udbygget. Flere ældre huse er erstattet af nybyggede, mere tidssvarende og energivenlige villaer, og børnehaverne på Højmarksvej og Lauggårds Allé er udbygget til fuldt integrerede børnehuse med børn i alderen fra vuggestue til skoletid.

Fortidsminder er der kun et af i Maglegårdskvarteret, nemlig "Garhøj" på Holmevej. Tidligere lå også en bronzealderhøj "Rævehøj" ved Mars Allé/Bakkedraget, men den blev udgravet og sløjfet af Nationalmuseet i 1941.

I Kommuneplan 2017 er Maglegårdskvarteret beskrevet sådan:

"Kvarterets karakter og kvaliteter som blandet boligområde med etagebebyggelse langs Gladsaxevej og lav bebyggelse med grønne boligveje i resten af kvarteret skal bevares.

I Maglegård Kvarter er der godt 1.500 boliger og godt 4.100 beboere.

Kvarteret er fuldt udbygget og består overvejende

Det runde hus på Daltoftevej 16 er noget forandret efter renoveringen. (Foto: Flemming Bruun, 2016).

Den fredede bronzealderhøj "Garhøj" på Holmevej. (Foto: Gladsaxe-billeder).

af haveboligbebyggelse, åben-lav boligbebyggelse og i øst tæt-lav boligbebyggelse.

Vejforløbet i kvarteret er præget af det kuperede terræn, der varierer mellem lange lige veje til slyngede vejforløb.

Karakteren i Maglegård Kvarteret er udpeget som bevaringsværdig i kommuneatlasset og i kommuneplanen.

I den nordlige del af kvarteret ligger den fredede bronzealderhøj Garhøj.

Grundejerforeningen 100 år

I 1967 fyldte Søborgmagle Grundejerforening 50 år, men man måtte simpelthen aflyse den planlagte fest, fordi der ikke var tilslutning nok til den. Til gengæld blev 75-året markeret ved udgivelsen af et festskrift, hvorfra en del af det historiske i denne artikel er hentet.

100-året var en tilbagevendende til tidligere tider, og jubilæet blev markeret med en bydelsfest for områdets beboere på Magle Torv.

Om forfatteren og hans tilhørsforhold til Søborgmaglekvarteret

Svend Breum Petersen flyttede som stor dreng til Søborg i 1950 i et af gavlhusene på Andersen Nexø Vej. Dengang blev det meget lidt politisk korrekt kaldt negerlandsbyen - i dag er de 73 huse bevaringsværkdige. Han gik på Marielyst Skole.

Siden 1965 har han boet i hus med familie på Højmarksvej. I det meste af livet har han været aktiv idrætsleder i først Søborg IF siden Gladsaxe IF. Pensionisttilværelsen går med at være frivillig ifm. kommunens aktiviteter for pensionister, bestyrelsesmedlem i Gladsaxe Internationale Venskabsforening og i Gladsaxe Lokalhistoriske Forening.

Artiklen her er oprindeligt et oplæg til Søborgmagle Grundejerforenings 100 års jubilæum.

Søborgmagle Kirke

- En selvbyggerkirke i Gladsaxe

af Frank Valter Fischer, Sognepræst

Søborgmagle Kirke har en fantastisk tilblivelseshistorie. Beslutningen om at bygge en kirke i området blev allerede truffet tilbage i 1918. Planerne tog dog først rigtig fart i løbet af 50'erne, hvor man indsamlede penge til byggeriet. Det første spadestik blev taget i 1964, og byggeriet varede i 4 år frem til indvielsen i 1968.

Byggeperioden blev så lang, fordi byggeriet for store deles vedkommende blev udført af frivillige. Det siges, at der var op mod 80 mand, der deltog i deres fritid efter en lang arbejdsdag.

Kirkelivet blev de første mange år båret frem af en pionerånd og en stor tilslutning fra de tidligere kirkebyggere, der nu var blevet menighedsopbyggere. Tider og skikke har siden 1968 ændret sig i det omgivende samfund, og det har man løbende taget højde for i kirkens tilbud. Der har været loppemarked, menighedsrejser, kirketeatre, festligheder på Magle Torv, julestue og eksperimenteret med forskellige gudstjenesteformer.

Sognets beboersammensætning betyder, at børne- og ungdomsarbejdet har høj prioritet i Søborgmagle-

Søborgmagle Kirke på Grønnemose Allé ved Magle Torv er opført mellem to boligblokke. Korset er det eneste, der angiver, at her ligger en kirke. (Foto: Søborgmagle Kirke).

En selvbyggerkirke er som ordet antyder opført af frivillige, hvor op til 80 mand var involveret i byggeriet. Nogle var håndværkere andre bare entusiastiske hjælpere. (Foto: Søborgmagle Kirke).

le Kirke. I kælderen er der meget fine faciliteter til at have klubber for børn og unge. Ligeledes har vi valgt at have en medarbejder ansat til at varetage dette arbejde.

Tilsvarende er der ansat en medarbejder med ansvar for ældrearbejdet. For denne gruppe arrangeres der mange forskellige tilbud i kirken og ture til spændende steder i Københavnsområdet.

Kirkerummet

I de sidste ti år er der sket store ombygninger for også på denne front at tage højde for det omgivende samfunds ændringer. Den største enkeltstående ombygning er gudstjenesterummets nyindretning. Bænkene var tidligere lange og placeret midt i kirken, så adgangen til rummet kunne kun ske ad sidegange langs murene. Det var upraktisk ved kirkelige handlinger: dåb, konfirmation, bryllup-

per og begravelser. Derfor havde en midtergang længe været et ønske.

Midtergangen danner en akse i rummet, der åbner udsynet til alterpartiet med den smukke altertavle udført af Adi Holzer. Altertavlen afløste det 2,5 x 5 m store altertæppe, der var vævet i afdæmpede blå nuancer.

Det gamle altertæppe

Altertæppet i sig selv har sin helt egen imponerende historie. De tunge løft og håndværksmæssige løsninger var dengang ikke kvindearbejde, så deres – ikke uvæsentlige – opgave gennem byggeperioden var at bringe kaffe og ostemadder til aftenpausen.

Da der var kommet tag på kirken begyndte de at fremstille altertæppet på en stor væv, der var opstillet i dagligstuen. Det har prydet alterpartiet

Der var en striks kønsopdeling ved opførelsen af kirken. Mændene tog sig af det tunge arbejde, og kvinderne sørgede for mad og drikke, og så vævede de det 2,5 x 5 m store altertæppe. (Foto: Søborgmagle Kirke).

indtil nye tiders kunstudfoldelse trængte sig på. Nu er altertæppet opbevaret i kælderen som et vidnesbyrd til eftertiden om et stort og ihærdigt arbejde udført af områdets kvinder.

Da det gamle orgel stod foran en større renovering, så valgte man at indsætte et nyt orgel. Det gamle stod på pulpituret ved de store vinduespartier, mens det nye er på endevæggen, hvilket giver en bedre musikoplevelse.

Det er usædvanligt at et orgelhus er bygget i fyrretræ, men det er det i Søborgmagle Kirke, fordi fyrretræ er den mest fremtrædende træsort i kirken. Nogle af væggene i gudstjenesterummet er træbeklædt, ligesom også loftbeklædningen er

profilbrædder af fyrretræ, som det også findes i mange af vores hjem.

Arkitekt Holger Jensen

Med materialevalget af lyst fyrretræ og gule mursten søgte kirkens arkitekt, Holger Jensen, at skabe en genkendelig ramme, som brugerne kunne føle sig hjemme i. For Holger Jensen lå det hjemligt-genkendelige mere i tråd med det kristne budskab, frem for højtidelige og monumentale bygninger, der kan virke fremmedgørende på brugeren/kirkegænger.

Med de mere 60 kirker, som arkitekt Holger Jensen har fået opført, brød han med den gængse

opfattelse af en kirkes udseende – for det var brugernes behov, som var udgangspunktet for indretningen af den enkelte kirke.

Facaden

Holger Jensen betegnede byggesagen for Søborgmagle Kirke som en af sine vanskeligste. Det var byggegrundens placering ved Magle Torv, klemte inde mellem to etageejendomme, som voldte problemer. Hensynet til torvet gjorde, at Søborgmagle Kirke skulle flugte med etageejendommene, så de sammen omkranser torvet.

Hensynet til omgivelserne har givet kirken et anonymt udtryk, som passede til tiden, hvor alle vidste, hvor kirken lå. Det er ikke tilfældet længere, så det er nu blevet en ulempe, at bygningen ikke adskiller sig fra omgivelserne. For at synliggøre kirken har man for nogle år siden lavet en

brostensplads foran kirken, der skulle være med til at bryde husrækken og fremhæve kirkebygningen med den store gule murstensfacade.

Sprækkerne

Det er at gøre en dyd ud af Søborgmagle Kirkes anonyme ydre, når vi meget bevidst lader kirken logo vise murstensfacaden set fra højre mod venstre. Korset står i forgrunden, og de lodrette sprækker kan ses i baggrunden. De fem lodrette sprækker bryder den store murstensfacade og signalerer, at der er mere at finde bag muren. Dette perspektiv understreges også af, at der nu skinner lavt strømforbrugende lys i spalterne om aftenen.

Søborgmagle Kirke vil også i fremtiden søge at finde veje og udtryksformer, der på en nutidig måde kan tale evangeliets ord ind i samtiden.

Kirkeminister Bodil Koch (nr. 3) og borgmester Erhard Jakobsen (nr. 2) ved grundstensnedlæggelsen sammen med biskop Leer Andersen, sognepræster og murerformand Robert Pedersen. (Foto: Søborgmagle Kirke).

*De to klokker i Gladsaxe Kirke,
hvor den gamle fra 1450 hænger
til venstre. Den nye er fra 1768.
(Foto: O. Eriksen).*

Klokkerne i Gladsaxe Kirke

Artiklen fortæller historien om vores kirkeklokker og runder af med en beskrivelse af Gladsaxe Kirkes to klokker, hvoraf den yngste nu er 250 år gammel.

Af Flemming Bruun

Den 14. januar 1766 døde Frederik 5 på Christiansborg Slot efter knap 20 års regeringstid, kun 42 år gammel. Hans død blev ikke blot markeret med et *castrum doloris* i Christiansborg Slotskirke inden han blev gravsat i Roskilde Domkirke, men selvfølgelig også med ringning med landets kirkeklokker.

Ikke blot ved gravsætningen, men fulde seks timer om dagen i en hel måned blev der ringet over den enevældige konges død. Ringning med en kirkeklokke slider voldsomt på den og alt efter, hvor godt den er støbt, risikerer man, at den slides op.

Således skete det for den ene af Gladsaxe kirkes to klokker. Klokkens sammenbrud kan være hjulpet på vej af en støbefejl, ved for hård ringning eller ved simpel metaltræthed, men den voldsomme ringning i forbindelse med kongens død har helt sikkert fremskyndet klokkens forfald.

Den gik i stykker og man vurderede, at den eneste udvej var at støbe den om. Derfor fik vi en ny kirkeklokke i Gladsaxe for 250 år siden i 1768.

Den enevældige konges død blev oprigtig begravet af folket og i den anledning skrev Johannes Ewald sin fantastiske kantate "Hold Taare op at trille", hvilket dog er en helt anden historie end den, vi her vil fortælle.

De første klokker

Klokkeringning kendes til kultiske formål gennem de sidste 5000 år. Klokker er kendte i forskellige kulturområder og tidsepoker. Ofte i form af små klokker, nærmest bjælder.

De ældste kendte klokker i den kristne kultur var forholdsvis enkle og bestod af sammennittede jernplader (bjælde) og var dermed ikke, hvad vi i dag forbinder med en kirkeklokke. Den bevarede klokke Saufang i Köln er et fint

eksempel på en sådan. Lyden fra klokken er da også meget kobjældeagtig.

De første rigtige malmklokker i Europa blev fremstillet i provinsen Campanien syd for Rom (campana = klokke). I midten af 500-årene omtaler biskop Gregor af Tours som den første kirkelig brug af klokker. Den egentlige og mere almindeligt udbredte klokkeringning menes at begynde i midten af 800-årene.

Klokken Saufrag i Köln, der er en af de ældste bevarede kirkeklokker, kan ses i Kölnisches Stadtmuseum. (Foto gengivet med tilladelse af Rheinisches Bildarchiv Köln).

Klokkestøbningen

De første klokkestøbere synes at have været knyttet til klostrene, men blev snart selvstændige håndværkere. De første danske klokkestøbere har fået deres uddannelse i Nordtyskland og Nederlandene.

Den ældste kendte beskrivelse af klokkestøbning har vi fra ca. år 1100 af munken Rugkerus. Han arbejdede som guldsmed i Benediktinerklosteret Helmershausen i Neder-Hessen. Til alle tider er klokker blevet støbt af bronze i en legering bestående af 78 % kobber og 22 % tin. Man har ikke været i stand til at forbedre klangen ved at ændre på sammensætningen. I nyere tid har man forsøgt sig med stållokker, men de ejer ikke bronzens dybe klang.

Gennem århundreder blev klokker støbt i et hul i jorden, ofte tæt på kirken, hvor de skulle hænge og klokkestøberne må her have været farende svende. I gruben anbringes først klokken indre form, som kan være bygget op af ler evt. suppleret med mursten. Herover påføres nu et lag fedt eller voks. Det er dette lag, som "bliver" klokken. Det er derfor her, de forskellige indskrifter og udsmykninger skal påføres. Det hele pakkes ind i ler og bindes sammen med jernbånd for at holde på formen. Den indre form er hul og ved at anrette et bål her, kan man smelte fedtet eller voksen, så der efterlades et hulrum. Opvarmningen medvirker samtidig til at tørre formen. Dette hulrum fyldes med 1100 grader varm bronze og vi har en færdig kirkeklokke. Når bronzen fyldes i formen, må der være lufthuller, vindpiber, hvorigennem luften fra hulrummet kan slippe væk. Når metallet er størknet slås formen i stykker og klokken rengøres og poleres med sandsten. I denne beskrivelse har vi set bort fra detaljer som ophæng til kneblen og ikke mindst klokken bøjle, som den skal hænges i. Også disse må på forhånd være modellerede. Alt sammen såre simpelt, men ikke lige noget, man laver hjemme i sin have. Det har krævet stor viden nedarvet gennem generationer at fremstille

klokker. Hvordan ved man f.eks. lige, hvornår malmen er 1100 grader varm, når man ikke står med et infrarødt termometer? Det var da heller ikke altid, at det første forsøg faldt heldigt ud. Men så var det heldigt, at man kunne genbruge malmen.

Før støbningen bad man for et godt udfald, ligesom klokkerne blev døbt, før de blev sat på plads. Da der også indgik navngivning af klokken, var ritualet tæt på den almindelige dåb. Der kommer blandt lærde i tiden omkring reformationen en voldsom polemik imod dåbshandlingen, som f.eks. i Sverige forbydes i en forordning i 1571.

Blandt de navngivne klokker var langt de fleste kvindenavne (hyppigst Maria), færre mandsnavne (hyppigst Peter).

De første klokker i Danmark

Der hersker næppe tvivl om, at brugen af kirkeklokker i Danmark er lige så gammel som kristendommen. Allerede i midten af 800-årene kendes klokkeringning i Danmark i forbindelse med Ansgars missionsbesøg, hvor han fik tilladelse til at benytte en klokke ved kirken i Slesvig. Ganske vist var Ansgars mission en kort episode, men omkring år 1000 blev missionsarbejdet mere intensivt med kirkebyggeri og dermed også klokkeringning. Da den nye tro og klokkeringningen var tæt sammenknyttet, blev ringningen ikke blot en kirkelig skik, men et stærkt symbol på troen.

Nordens ældste klokke blev fundet i havneindløbet i Hedeby i 1978. Det er en støbt klokke 425 mm i diameter og den udmærker sig ved den utroligt spinkle vægtykkelse. Hedebyklokken kan opfattes som et forsøg på at overføre pladeklokkens ringe vægtykkelse til den støbte bronzeklokke. Den havde næppe tålt megen ringning, så tynd som den er. At den sandsynligvis er faldet overbord fra et skib er vores held. Den er den ældste bevarede egentlige klokke nord for alperne.

Ved udgravning i Odense af den tidligere St. Al-

Hedebyklokken fra ca. år 1000 er Nordens ældste klokke. Den blev fundet i havneindløbet i Hedeby i 1978. (Foto gengivet med tilladelse af Dansk Center for Byhistorie).

bani kirke fandt man i 1982-83 en grube, hvor der har været støbt en klokke med en diameter på blot 40 cm. Klokken har hørt til den ældste kirke på stedet og er måske fra missionstiden. Fra denne klokke er der et kæmpeskridt både teknisk og kunstnerisk til Johannes Fastenowes klokke fra 1511 i Roskilde Domkirke med en diameter på 161 cm med indskriften "Jeg priser den sande Gud, jeg kalder folket, jeg samler præstesketet, jeg klager over de døde, jeg dyrker helgenerne, jeg pryder festdagene. Min røst er en skræk for alle onde ånder. Johannes de Fastenowe støbte mig i Herrens år 1511." Indskriften fortæller klart

kirkeklokkernes betydning i den katolske tid. Klokker ansås for et nødvendigt tilbehør til kirkerne, hvor de skulle kalde til gudstjeneste. I dag siger vi, at klokkerne ringer solen op og ned. Det er en ren misforståelse. Det kan solen sagtens selv finde ud af. Klokkeringningen morgen og aften har til formål at kalde til bøn.

Det var normalt at bede Ave Maria ved aftenringningen, hvor 3 ave Maria gav aflad i 10-12 dage. En overgang var det almindeligt med indtil 5 Fader Vor om morgenen, men antallet faldt dog hurtigt.

I det hele taget var klokkeringningen så betydningsfuld en del af kirkelivet, at der var klare regler herfor også efter Reformationen, hvor klokkeringningen ellers blev stærkt nedtonet. Således bestemmes det i 1685 i "Danmarks og Norges Kirke-Ritual": "Når prædiken skal holdes, ringes altid tre gange til prædiken, før den begyndes. De to første kun med én klokke, men den sidste gang med to, eller flere, ligesom kirken formår, og det hidtil har været skik." og videre "De største klokker ringes altid på højtidssdagene, så vel som dagen før til aftensang, eller når folket går til skrifte, og da kimes tre gange, efter første og anden gang, når det ringer, hvilket også sker på andre hellige dage, (undertagen de som falder i fasten) så vel som på alle søndage imellem påske og pinsedag."

Men så langt tilbage i tiden behøver vi ikke at gå for at finde regler om klokkeringning. F.eks. udsteder Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet den 13. juni 1901 et cirkulære til landets biskopper, hvor der i mindste detaljer med henvisning til bestemmelser fra 1680'erne redegøres for, hvornår og hvordan der skal ringes. At det er en alvorlig sag ses tydeligt: "Idet Ministeriet her ved tjenstligt skal anmode D'Hrr. Amtmænd om at ville bringe denne Bestemmelse i Sogneraadernes erindring, skal man tillige, da man maa lægge megen Vægt paa, at Reglerne om Ringning og Kimning med Kirkeklokkerne nøje overholdes,

Fra klokken i Smøllerup kan vi høre en næsten 1000 år gammel lyd. (Foto: Marianne Damsgaard Nielsen).

meddele følgende instruksoriske Bestemmelser angaaende Ringningens Udførelse osv."

Danmarks ældste fungerende kirkeklokke er omkring 900 år, og den sidder i Smøllerup Kirke ved Viborg, fortæller Kristeligt Dagblad 16. marts 2013.

Den er sandsynligvis Europas ældste kirkeklokke og den er tilmed stadig i brug, dog kun ved særlige lejligheder, da man værner om den. I Danmark skal vi vel over til guldhornene for at

høre en ældre lyd end den sprøde klag fra den bikubeformede klokke i Smollerup, som bærer indskriften: "Dette kar af malm velsign og beskyt det o Gud".

Kirkeklokker og overtro

Der herskede i middelalderen og også senere megen overtro med hensyn til klokkerne. De havde en skærmende magt mod det onde, hvilket tydeligt fremgår af med indskriften på klokken "Maria" i Jydstrup ved Ringsted: "Vocor Maria, demonum victrix melodiâ" ("Min lyd sejrer over Djævlene"). Da klokken havde et navn, Maria, var dens magt endnu større og den kunne både skræmme og beskytte.

Klokkernes magt får da også kong Valdemar Atterdag til i sin dødsstund at udbryde: "Juva me Esrom, juva me Sora et amplissima Lundensium campagna" (= "Hjælp mig Esrom, hjælp mig Sorø, hjælp mig du store klokke i Lund").

Mod forskellige sygdomme havde klokkerust,

som var afskrabet ved midnatstide, hvis man vovede sig over kirkegården, helbredende kraft. Denne overtro synes at være grunden til, at mange gamle klokker ofte mangler småstykker af den nederste rand (sporene heraf ses tydeligt i den meget takkede nederste kant på Gladsaxe Kirkes gamle klokke). Man har pulveriseret malmen og blandet den i lægemidler.

Og heksene måtte sørge for ikke at flyve for tæt til tårnet, da de ville styrte i døden, hvis de kom så tæt på, at de kunne høre klokkernes klang. Selvfølgelig måtte troldene flygte rædselsslagne, når de hørte klokkernes klang, en klang, som også formåede at forhindre eller dæmpe naturkatastrofer af enhver art.

Klokkens magt var så stor, at den kunne beskytte en hel egn mod alt det onde. Men blev egnen lyst i ban, måtte kirkeklokke tie og egnen var for alvor i knibe.

Klokken som budbringer hører vi hvert år på smukkeste vis i Grundtvigs to samler "Det ki-

I 1768 lå Gladsaxe Kirke i udkanten af landsbyen og har været synlig på lang afstand som på dette billede fra første del af 1900-tallet. (Foto: Gladsaxe-billeder).

mer nu til julefest" (1817) og "Kimer i klokker" (1856).

Troen på klokkeringningens magt førte til overdreven ringning i tide og utide. Som modvægt hertil vedtager man på Roskilde Landemode i 1579, at "Der skal allevegne gøres faste Døre og Laase for Kirkens Klokker, at skarns uforstandige Folk ikke vanbruge Klokkerne, Kirkerne til skade, og slaa Klokkerne sønder". Vedtagelsen kunne samtidig medvirke til at forhindre afskrab af malm fra klokkerne.

Krigskunsten ødelage kulturarven

Utallige middelalderlige klokker blev omstøbt til kanoner. Navnlig under kongerne Frederik 1, Frederik 2 og Christian 4. Det begyndte allerede i 1526, hvor Frederik 1 manglede malm til våben. Her blev der indsamlet 1180 klokker vejende imponerende 375.000 kg.

Al denne ødelæggelse af kulturværdier er særlig smertelig, da kanonerne blev brugt i mere eller

mindre unødvendige krige, vi som regel tabte. Kirkeklokkerne selv var mod denne brug af dem og det er ganske vist, at klokkerne i Assens fløj ud af tårnet i protest. Men lige meget hjalp det og igen i 1531, 1602 og 1603 blev der tvangsinddrevet i snesevis af klokker.

Som så ofte var det "udviklingen", som fældende dødsdommen over så mange kirkeklokker. I begyndelsen af 1500-tallet skete en epokegørende opfindelse i form af forladekanonen. Men datidens støbejern var ikke stærkt nok, så kanonerne eksploderede ofte i stedet for at drive kuglen frem. Men støbt af bronze fra kirkeklokkerne holdt de fint.

Tiden var præget af uro efter at Christian 2 havde slået adelen i Stockholm, og nu frygtede de danske adelsmænd, at det var dem, der stod for tur. De afsatte kongen og indsatte den unge kronprins Frederik 1 i hans sted.

Ud af det kom en ny (!) skat, nemlig klokkeskatten, der betød, at kirkerne kun måtte beholde én

På jubilæumsklokken i Gladsaxe Kirke er årstallet 1768 anført meget tydeligt. (Foto: Erik Kure).

klokke. Som nævnt var den gal igen i 1602, hvor Christian 4 indsamlede klokker.

Det er et rent under, at der overhovedet er klokker tilbage fra middelalderen. De få, vi har tilbage, bliver der heldigvis passet godt på. Det er som regel sket ved, at kirkerne har anskaffet en aflastningsklokke, der ringer automatisk, mens den gamle klokke ringer sammen med den nye ved den sidste ringning inden gudstjenesten om søndagen, som det også er skik ved kirker, der har to gamle klokker (Kristeligt Dagblad den 10. april 2013).

Heldigvis blev ikke alle kirkeklokker til kanoner, så Rung-Keller kan i 1942 opgøre antallet af kirkeklokker i hvert århundrede til:

1100-tallet	25
1200-tallet	49
1300-tallet	105
1400-tallet	221
1500-tallet	369
1600-tallet	391
1700-tallet	417
1800-tallet	858

Det skal også nævnes, at der i årene umiddelbart efter Nordslesvigs genforening med Danmark i 1920 blev leveret 44 klokker til erstatning for de klokker, som tyskerne havde konfiskeret til krigsformål under 1. verdenskrig.

Til klokkerne blev omsmeltet 60 kanoner foræret af krigsministeriet. Et kredsløb blev sluttet.

Kirkeklokkernes indskrifter

På næsten enhver kirkeklokke findes en indskrift, som kan fortælle om helgener og gejstlige personer, hvem der har givet klokken og hvem der har støbt den. Der kan være forskellige udsmykninger og for historisk interesserede også meget gerne et årstal.

De første klokker har sædvanligvis ingen indskrift, men fra 1400-årne vokser indskrifternes

længde. Uldall opdeler indskrifterne i 4 hovedgrupper:

1. Ganske korte indskrifter med støberens navn og undertiden årstal, formler for bønner og bibelsteder.
2. Sentenser med hentydning til klokkenes bestemmelse.
3. Udførlige historiske oplysninger om hvem, der har landet den støbe, hvem der var konge, biskop, sognepræst osv.

Bikubeklokken

De første klokker var blot sammennittede plader a la kobjælder. De første egentlige malmklokker havde facon som en bikube.

I Danmark er Smøllerup-klokken en smuk repræsentant for denne klokkeform. Som nævnt er Smøllerup-klokken omkring 900 år gammel. Ud over Smøllerup-klokken findes der en bikubeklokke i henholdsvis Norge og Sverige.

Den romanske klokke

De romanske (sukkertop) klokker afløser hurtigt bikubeklokkerne og kendes fra midten af 1100-årene.

Danmarks næstældste klokker er af denne type. Her er højden længere end den største diameter. De ældste klokker af denne type finder vi i Jylland i Råbjerg Kirke, Vidstrup Kirke, Le Kirke og Urlev Kirke.

Den gotiske klokke

I begyndelsen af 1400-tallet får vi den gotiske klokke, som også er den klokkefacon, som anvendes i dag. Klokkerne har i starten en meget bred form, men får efterhånden en mere harmonisk facon. Klokken har næsten samme højde som bredde. Dette og andre forhold gør, at det nu bliver muligt at stemme klokkerne. Klokkeformen menes da også opstået som svar på den musikalske udvikling, da man nu begynder at vægte den harmoniske klang over lydstyrken.

*Gladsaxe Kirkes gamle klokke fra omkring 1450, støbt af Jacob Jode i Stralsund iflg. indskrift.
(Foto: Erik Kure).*

Begge klokkerne i Gladsaxe Kirke er gotiske, hvor isæt jubilæumsklokken er en meget harmonisk klokke af denne type. Klangen fra klokken er blandt de smukkeste i landet og udmærker sig ved en meget lang efterklag på 30-35 sek. Man bør ved lejlighed stoppe op for at nye lyden. Dette er der rig mulighed for, da timeslagene slås på denne klokke.

Gladsaxe Kirkes "gamle" klokke

Gladsaxe Kirkes gamle klokke er senmiddelalderlig fra omkring 1450. Den er støbt af Jacob Jode i Stralsund, hvilket fremgår af indskriften. Transport over vand var dengang en nem transportform og Stralsund ligger over søvejen tæt på København. Det er dog lidt bemærkelsesværdigt, at der fandtes flere samtidige, danske klokkestøbere, bl.a. Herman Klokkestøber i Lund.

Om halsen på klokken er der et dobbelt skriftbånd med minuskler ("små" bogstaver): "»Help Got mit dyner Gnade, Dat my din Werk wol gherade, Amen. O rex glorie, Christe, veni cum pace,

Amen. Goten tome Sunde bi mi Jacob Iode" (frit oversat: "Gud velsigne mig og hjælpe mig i mit værk, Amen. Åh Kristus, gloriens konge, komme i fred, Amen. Støbt i Stralsund hos mig, Jacob Jode). Under indskriften er anbragt Stralsunds våben, en pil i et skjold. Alle hankene er dobbelte tovtænder. Tværmålet er 90 cm, tonearten h1.

Andre klokker af Jacob Jode kendes i Skåne i V.-Ljungby, Landskrona (2 klokker), Borlunda, Hör og Fulltofta. I det nuværende Danmark findes måske fire klokker af Jacob Jode. Men sikkerhed findes foruden klokken i Gladsaxe Kirke en stor klokke i Sct. Mikkel's Kirke i Slagelse, som dog er taget ud af brug og nu er opstillet i kirkerummet. Klokkerne i Nordlunde og Skovlænge på Lolland er blevet tillagt Jode, hvilket Hans Nyholm i sin registrering af kirkeklokker i Danmark stille spørgsmålstejn ved.

Gladsaxe Kirkes "nye" klokke

Kirkens nye klokke er støbt af kongelig hofklokkestøber Michael Carl Tröschellsom virkede i København fra 1753 til sin død i 1783. Fra Tröschell kender vi 65 klokker fordelt over hele Danmark. Over 50 af disse klokker ringer stadig hver eneste søndag over det ganske land.

Tröschell stammede fra Nürnberg og kom til København i 1752, hvor han snart etablerede en stor virksomhed og købte ejendom i nuværende Vester Voldgade 7, som i vore dage er kendt for at have huset Kemp & Lauritzen.

Fra 1773 til sin død var han oldermann for gørtlerlavet, vistnok noget uden om de gældende regler for at få embedet, hvilket vidner om hans succes,

Klokken er udsmykket med akantusbladkrænger. Akantus er en elegant staude hjemmehørende i det sydlige Europa. Plantens blade var forbillede for søjlehovedet de korintiske søjler i antikens græske templer. Indskriften står i versaler ("store" bogstaver): "Soli Deo gloria. Me fecit M. C. Tröschell Hofklockengieser in Copenhagen"

Den nye klokke fra 1768 er rigt dekoreret, og her ses tillige støberens navn Tröschell. (Foto: Erik Kure).

(“Gud alene Æren. Mig gjorde M. C. Tröschell, hofklokkestøber i København”) og på selve klokkelegemet står “Gletsacksis store Kirckis Klocke Anno 1768”.

Indskriften rummer 3 vigtige hovedelementer:

1. Det religiøse (Gud alene æren)
2. Klokkestøberens navn og hjemsted
3. Årstallet 1768

Klokken må være støbt ved Sankt Peders Kirke (nu Sankt Petri Kirke), som var nedlagt som kirke og i 1537 taget i brug som kanon- og klokkestøberi. Klokkenes tværmål er 108 cm, tonearten f1. Man kender til 65 klokker i Danmark fra Tröschells hånd.

Spor efter Michael Carl Tröschell

Der ses en mindeplade i Sankt Petri Kirke over Michael Carl Tröschell, klokkestøber, i form af en støbt messingplade med udhævede skrifttegn. Indskriften i kapitæler beretter, at her hviler kgl. hof kanon- og klokkestøber M. C. Tröschell, født i Nürnberg 1717 og død den 11. april 1783, samt hans hustru, født i København 1733 og død.

I midten er støbt en klokke over 2 kanonløb. At Tröschell kom fra Nürnberg er ikke helt tilfældigt, da der her siden middelalderen fandtes berømte klokkestøberier.

I samme kirke findes gravplade med indskriften “Wan die Todten Glock wird schallen - und unsre Leiber thun zerfallen - nim dan Jesu aus Erbarmen - unser all in deine Armen.” (i fri oversættelse: “Når dødens klokke lyder og vores kroppe falder fra hinanden, i Jesu navn hav barmhjertighed og tag os i dine arme”). Pladen må oprindeligt have ligget i søndre sideskibs midtergang tæt ved midterskibet, men er vistnok flyttet fra sit oprindelige sted ved reguleringen af kirkens gulv 1816.

Kilder

Erik Horskjær (red.): De danske Kirker, Storkøbenhavn Bind 1, Gad 1966

Else Roesdahl (red.): Dagligliv i Danmarks middelalder, Gyldendal 1999

F. Uldall: Danmarks middelalderlige kirkeklokker, 1906

C. Nyrop: Om Danmarks Kirkeklokker og deres Støbere, Thiele 1882

Store Nordiske Konversationsleksikon. Bind 13, Bagge 1920

Kulturhistorisk Leksikon for nordisk middelalder, Bind 8, Rosenkilde og Bagger 1963

P. S. Rung-Keller: Danske Sognekirkers Klokker og deres Støbere, J. H. Schultz 1943

Hans Nyholm: Kirkeklokker i Danmark, Hikuin 1996

Jørgen Slettebo (red.): Klokker, Arv og Eje 1983-84, Dansk Kulturhistorisk Museumsforening

Bendt Gammeltoft-Hansen: Den danske kirkes klokke-traditioner, Privattræk 1999

Kristeligt Dagblad 16/3 2013, 10/4 2013 og 1/3 2018 Tak

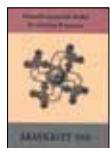
Stor tak til organist og klokkerådgiver Erik Kure for baggrundsmateriale og billeder.

Foreningens publikationer

Årsskrift 1968 (Udsolgt)

Højgaardsfundets hagekorsfibula.
Højgården i Bagsværd.
Befæstningsanlæggene i Gladsaxe.
Kulsvidning.
En kærlighedshistorie fra Aldershvile.
Glimt fra udstillingen 'Da vi var bønder'.

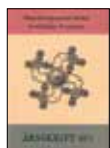
Årsskrift 1969

Høvl eller husfred - vægmaleri af 'dørvogteren'.
Svanen - om Baadfarten.
Buddinge Byhorns sidste Brandtuder.
På besøg i Bagsværd omkring år 1800.
Lillemosegaard - Gladsaxe kommunes første og største sociale institution.
Bagsværd Kro et 300 års jubilæum.

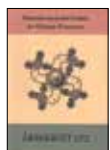
Årsskrift 1970

Gladsaxe sogn i middelalderen 1.
Om Gammelmosen.
Fra 'Pengeløse Overdrev' til Søborg Magle.

Årsskrift 1971

Gladsaxe sogn i middelalderen 2.
Boligforholdene i Gladsaxe sogn til 1766.
Prinsesseskolen - Kongens skole - 250 år.
Havekolonien Voldly.
Ombygning af Højgaard i Bagsværd 1969-71.

Årsskrift 1972

Gladsaxe Kirke - en velbevaret middelalderkirke..
Jægerslyst, mit fødejem v. Jørgen Jørgensen..
Bagsværd Kostskole - en af landets største privatskoler.

Årsskrift 1973

Udskiftning af jordfællesskabet.
Johannes Schlanbusch, min far.
Gladsaxe Kommune i Oldtiden.
Oldtids- og andre fund i Gladsaxe Kommune. Hvor blev fanen af? Om Buddinge skoles fane.
Kort over oldtidsminder i Gladsaxe

Årsskrift 1974

Gamle vejspor og hulveje i Store Hareskov.
Da Bagsværd hørte under Frederiksdal.
To flinteøkser - fundet ved Krogshøjvej i Bagsværd.
Erindringer om Mørkhøj og om den gamle rytterskole
Bagsværd - fra landsby til villaby.

Årsskrift 1975

Den Nordsjællandske Vildtbane - om kongelige jagter. København-Slangerupbanen. På Bagsværd Station år 1908 - yngstemands erindringer ved Georg Bakke.
Københavnerbønder og andet Godtfolk.

Årsskrift 1976

Ildebrand på Bagsværd Kro - 1821.
Den første børnehjælpsdag i Bagsværd - 1909.
Søborg i nybyggertiden.
En historisk-arkæologisk vandring over de nedlagte gårde Lundegårds og Hyldegårds marker.
Gladsaxe Lokalhistoriske Arkiv

Årsskrift 1977

Erindringer om Bagsværd kirkes opførelse.
Tilbageblik fra en skov under besættelsen. Breve fra en ung landmand - Kristian Worms breve fra 1893-98.

Årsskrift 1978

Stednavne i Gladsaxe Sogn.
Den socialpolitiske udvikling i Gladsaxe - et tilbageblik.

Årsskrift 1979

Harreskoven i Gladsaxe kommune.
Søborg Forskønnelsesforening.
Vintersport i Bagsværd – Højnæsberg.
Hastighedsløb på Bagsværd Sø.

Årsskrift 1980

Det kommunale fattigvæsen i Gladsaxe indtil 1891.
En gravhøj i Gladsaxe – Rævehøj ved Gladsaxe Skole.

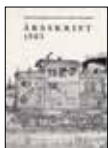
Årsskrift 1981

På udgravning med eleverne.
En strøgtur på Søborg Hovedgade i 1914. KFUM-spejderne i Bagsværd
Spejderliv (KFUK) i Harreskoven.
Glimt fra en udstilling i anledning af 40 års jubilæum i Selskabet.

Årsskrift 1982

Kirkeminder fra Gladsaxe.
Skovminder fra Gladsaxe. Forstlige titler.
Kirketårne – klokker eller forsvar?

Årsskrift 1983

Farvel til en stol – Borgmester Tove Smidth. Toget – Ib Spang Olsen.
Gøgeungen, der slog sig ned i mosen (om TV-byen).
Den mere beskedne tid – dengang – drengeår i Søborg.

Årsskrift 1984

Fra folkebogsamling til kulturhus.
Fra læsestue til moderne skolebibliotek.
As time goes by, Shu-Bi-dua og Händel.
Lånte billeder på væggen.
Kærlighed ved første lånerkort. Jeg går lige på biblo.

Årbog 1985-86

Arbejdet i de gamle sogneråd.
Fredninger i Gladsaxe Kommune.
Læge blandt venner og fjender – Kaj R.O. Jørgensen.
Gudfrygtighed først og resten så – måske.

Årbog 1987-88

Gladsaxe Kommune omkring 1820.
Kongens bønder i Gladsaxe og landboreformerne.
Svanerne på Kurstien.
Fra det gamle Buddinge.
En Bagsværd dreng fortæller.

Årbog 1989-91

Mit Søborg.
Søborg er verdens navle.
Gladsaxe – huse med sjæl og identitet.

Årbog 1992-93

De gamle gårde i Gladsaxe Kommune.
Erindringsglimt fra Tornehøjgård mv.
Vi byggede Hus på Buddingevej baade i 1896 og i 1942.
Et kvindemord under krigen.

Årbog 1994 - Der udkom ingen årbog.

Årbog 1995

Gladsaxe Kommune under besættelsen 1940-45.
Civilbeskyttelsestjenesten i Søborg under anden verdenskrig.

Årbog 1996-97

Provst Bentzons selvbiografi. Adskilligt i Vers og Prosa.
Fra mejeridreng til tjenestemand.
Min tid blandt de skrappe drenge på Stengården.

Årbog 1998

Idrætten før 1923.
Vinteridræt i Bagsværd og Søborg.
FIGs jubilæumsbog. Bagsværd Stadion. Skovdiget.
Gladsaxe Idrætspark Marielyst. Bagsværd sø.
Priser til idrætten.
Store idrætsbegivenheder i Gladsaxe.

Årbog 1999 - Der udkom ingen årbog.

Årbog 2000-2001

Fra fattiglem til aldersrentenyder. En driftig cykelhandlerfamilie krønike (Bristol). Da Mørkhøj var en idyllisk landsby.

Jubilæumsskrift 1941-2001

Baggrund og optakt.
Verdens navle.

Årbog 2002-2003

To borgmestre (Erhard Jacobsen og Ole Andersen).
Valdemar Henriksen og industrikvartererne i Gladsaxe og Mørkhøj.
Lykkehjulet 2 – om Stengårdskvarteret.

Årbog 2004

Hanna-skolen, en skole bygget på værdier.
Gladsaxe digte.
Skoledreng og bondeka'1 på Gladsaxevej i 1940'erne.

Årbog 2005

Hanne Andersen på Hovedbiblioteket.
Familien Binger og jeg
Lille Edel og 'Møller'ne fra Buddinge.
Hareskov Kuranstalt – visioner og virkelighed.

Årbog 2006

Rock og Pop i Gladsaxe (om Gladsaxe Teenclub og Beatforum).
Gladsaxe Gymnasium 1956-2006.

Årbog 2007

Cirkus i Gladsaxe – om Cirkus Morenos vinterkvarter og stakit på Buddingevej.
Søborg Ungdomshjem er gået over i historien.
Åben himmel, blomster og dyr – sommer minder fra Bagsværd.

Årbog 2008

50 år med Boligselskabet Kildevænget på Solnavej.
Firmaet A/S Niro Atomizer.
Arkæologisk undersøgelse ved afkørsel 20, Gladsaxe.
Englandskrigene august-oktober 1807.

Årbog 2009

50 år med borgmesterkæden.
Erindringer af socialudvalgsformand Erling Schrøder. Gladsaxe fornyede Søborg Skole allerede i 1920'erne.
Et broncestøberi formes - om Leif Jensens broncestøberi i Bagsværd.
Bagsværd Kostskole og Gymnasium 100 år.

Årbog 2010

Posten i Gladsaxe - om særstempler fra Bagsværd Postkontor.
Buddinge Trælsthhandel.
En gang FDF'er altid FDF'er.

Årbog 2011

Fra lakplader til skoletasker - boghandel i Søborg i 88 år.
Posten i Gladsaxe 2 - om særstempler fra Buddinge og Søborg.
Uddrag af Gladsaxegårds historie.
Foreningen Norden i Gladsaxe.
Historien om initiativrige FDF'ere.

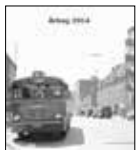
Årbog 2012

Farvel og tobak! Om 59 års cigaretproduktion .
Folk med generatorbiler havde ingen øjenbryn.
En spændende livstrilogi - skiltemaler m.m.
Gladsaxe Landsby inden Branddamsbyggeriet.
Vesterbros selvbyggere.

Årbog 2013

Frisuren var Hovedsagen gennem 52 år.
Genforeningen i Bagsværd.
Sommerpakkepostbud i Søborg 1949-50.
Bagsværd Boldklub siden 1959.
Et tidsbillede af et sommerhus i Regattakvarteret.

Årbog 2014

Gladsaxe under 1. verdenskrig.
Tax på Trolhøj.
Tvesind og frisind (Arne Hermann).
Buslinje 167 i 100 år.

Årbog 2015

Menneskeliv i Smør- og Fedtmosen.
Søborg Kirke 100 år.
Lyngby Radio - Fra eventyr til saga blot.
Da Gladsaxe fik nyt rådhus.

Årbog 2016

Afrikanske masker og jernskulpturer.
GNT Automatic - et telefonteventyr.
Gladsaxe Oplysningsforbund 100 år.
Ungdomsskolen og Ungdomsparken.
På kanotur i søerne.

Årbog 2017

Fattiggården - det pinligste af alt pinligt.
Teknisk skole i Gladsaxe i 100 år.
Hovedbibliotekets vilde tilblivelse.
Haveforeningen Carl Nielsens Minde.

Årbog 2018

Bombemanden fra Gladsaxe.
Mørkhøj erhvervskvarter.
Reklameplakater anno 1957.
Automaterne havde åbent efter lukketid.
Thor Langes Allé.

Gladsaxehistorier - en artikelkavalkade

25 fortællinger om kommunens fortid skrevet af Eva Molin fra Gladsaxe Byarkivs lokalhistoriske afdeling. Udgivet i forbindelse med foreningens 70 års jubilæum.

Hermanns Hjørner - anekdoter fra Gladsaxe

75 fortællinger om Gladsaxe i fortid og nutid skrevet af Arne Hermann. Udgivet i forbindelse med foreningens 75 års jubilæum.

Gladsaxebogen I

Træk af Gladsaxe-Herlev Kommunes historie fra de ældste tider til 1909. Skrevet af C.L.B. Cramer. Udgivet 1949. 2. oplag 1979.

Gladsaxebogen II

Gladsaxe Kommunes historie fra 1900-1941. Skrevet af Mogens Lebech. Udgivet 1971.

Gladsaxebogen III

Beskrivelse af Gladsaxes udvikling fra landkommune til moderne bysamfund. Skrevet af Carl Erik Andresen, Ning de Coninck-Smith, Birgit Andersen, Edmund Hansen, Arne Hermann og Svend A. Jensen. Udgivet 1991.

Da vi var bønder - Gladsaxegårdenes historie

De fire landsbyers historie med gennemgang af de enkelte gårde. Skrevet af Lone Dam, Vibeke Filipson og Eva Molin. Udgivet 1999. 2. oplag 2008.

DVD 1 - Filmaften 17.oktober 2007

Det svenske Kongebesøg
Første borgmester
Den afklædte skatteborger
Arveprins Knuds Vej
Gladsaxe får borgmesterkæde
Boligvirke
Speedway i Gladsaxe
Skandinaviens første motorløb

DVD 2 - Filmaften 16. april 2008

Abningen af Gladsaxe Bad 3. juli 1958
Narssaq - ugen 25.8.-1.9. 1979
Politi og fritid 25. august 1979

DVD 3 - 10. november 2008

Gladsaxefilmen 1946
Søborgfilmen
Da sporvognen kom til Søborg

DVD 4 - 19. november 2009

Dagen i dag er historie i morgen
Sidste og første kommunalbestyrelses-
møde i 1978
Gladsaxe Festival 1977
Venskabsbørneby i Gladsaxe 1967

DVD 5 - Filmaften 23. november 2010

Islands præsident på besøg 1954
Høje Gladsaxe bygges 1961-1966
Boligvirke - Skoleparken bygges 1954
International skøjtegalia 1964
Juleoptoget 1994

DVD 6 - Filmaften 16. november 2011

Borgmestervalget 1962
Erhard Jacobsens Gladsaxe
Budgetdag 1987
Gladsaxe Kommune fylder 150 år

DVD 7 - 7. november 2012

Mødet mellem land og by - da Sorø be-
søgte Gladsaxe i 1961
Gladsaxe i dag, Gladsaxe i morgen 1961.
Søborg Hovedgade 1980

70 års jubilæums-dvd

Fortiden
Foreningens 70 års jubilæum
Søborggård
Jubilæumsbogen
Byarkivet
Arkivkældereren
Arne Hermanns alternative arkiv
Linje 16

DVD 8 - 2. maj 2013

Mindesmærket afsløres d. 5. maj 1947
50 året for Danmarks befrielse fejres i 1995
på Gladsaxe Rådhus.
Kransenedlæggelse på Gladsaxe Kirke-
gård.
Koncert og mindehøjtidelighed i Rådhus-
hallen

Årbøger til/med 2006 - kan købes for kr. 40,-/stk. (for medlemmer kr. 25,-) og fra 2007- kr. 100,-/stk.

Register til Årskrifter/Årbøger 1968-1995: kr. 40,- (for medlemmer kr. 25,-). Folketællingen 1787: kr. 40,- (for medlemmer kr. 25,-)

Da vi var bønder - Gladsaxegårdenes historie: kr. 175,00 (for medlemmer kr. 125,00).

Jubilæumsskrift 1941-2001: kr. 15,- (for medlemmer kr. 10,-).

Jubilæumssbøger fra 2011 og 2016: kr. 200,- (for medlemmer kr. 150,-).

Postkort: 1 sæt enkelte kr. 10,- , 1 sæt dobbelte kr. 15,- .

Foreningen er medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening.

DVD 9 Filmaften November 2014
 Historien om Juleoptogene fra 1966
 Filmklip fra 1991-2001
 Det sidste optog i 2001

Postkort enkelte og dobbelte

10 forskellige motiver fra bymiljøer i det gamle Gladsaxe, Mørkhøj, Bagsværd, Buddinge og Søborg.

DVD 10 Filmaften November 2014
 Branden ved Søborghus Savværk 1921
 60 år bag saksen 1940-2000
 Gladsaxe Teater fylder 25 år
 Gladsaxe under historiens vingesus

DVD 11 Filmaften 2015
 På'en igen 1962
 Lille fly omkring 1962
 Mors dag 1962
 Wilmersdorff besøger Gladsaxe 1968
 Bagværd Bycenter 2015
 Afsløring af Robert Jacobsens Vandkunst 1979

Postkort A5

Sæt med 6 kort - Købmandsbutikker fra Gladsaxe, Buddinge, Mørkhøj, Bagsværd og Søborg.
 Begrænset oplag.

Plakat A2

Det gamle Gladsaxe ca. 1982

Folketællingen 1787 - Gladsaxe Sogn
 Tællingen gengivet som den så ud på listerne fra 1787 og transskriberet af Inger Hartby, så man kan læse teksten i maskinskrift.
 Udgivet 1988.

Illustrationer

Mange af billederne er udlånt fra Gladsaxe Byarkiv, Lokalhistorisk afdeling. Forfatterne til artiklerne har medsendt illustrationer, oftest private fotos. Skulle der være enkelte illustrationer i denne bog, hvor den retmæssige copyright-indehaver ikke fremgår, og vi på denne måde har krænket ophavsretten, er det sket ufrivilligt og utilsigtet. Retmæssige krav i denne forbindelse vil blive honoreret, som havde vi indhentet tilladelse i forvejen.

Gladsaxe Lokalhistoriske Forening

Bestyrelsen

- Formand: Arne J. Fogt, Buddingevej 350 st.th., 2860 Søborg
Tlf.: 60 73 45 40 • arnefogt@hotmail.com
- Næstformand: John Ejsing, Solnavej 20, 2. tv, 2860 Søborg
Tlf.: 39 67 31 25 • john.ejsing@hotmail.dk
- Sekretær: Flemming Bruun, Maglegårds Allé 29, 2860 Søborg
Tlf.: 39 69 91 01 • flemming.bruun@gmail.com
- Kasserer: Knud A. Jensen, Bagsværd Hovedgade 159, 3. lejl. 5, 2880 Bagsværd
Tlf.: 44 98 45 72 • skovdraget@privat.dk
- Jens Mortensen, Vandkarsevej 18 A, 2880 Bagsværd
Tlf.: 44 44 05 89 • jmo@kabelmail.dk
- Robert Baldorf, Søborg Torv 2, 1. 216, 2860 Søborg
Tlf.: 24 84 22 08 • robertbaldorf@youmail.dk
- Lejla Thorslund, Silene Allé 5, th., 2860 Søborg
Tlf. 41 82 34 30 • Laila.thorslund@webspeed.dk
- Suppleanter: Svend Breum, Højmarksvej 7, 2860 Søborg
Tlf. 39 56 45 93 • musse-svend@sport.dk
- Annette Ljungvall, Branddamsvej 13, 2860 Søborg
Tlf. 61 70 66 37 • ljungvall@icloud.com

Indmeldelse

Indmeldelse i foreningen sker ved indbetaling af 125 kr. på foreningens bankkonto 1551-6483437

Gladsaxe Lokalhistoriske Forenings hjemmeside:
www.gladsaxelokalhistorie.dk